

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XX — Број 321 — Субота, 22 фебруар 1958

У овом броју:

НАШИ АСТРОНОМИ-АМАТЕРИ КО ЈЕ КРАЈ ПУНГЛЕ? НАЈМИЛИЈИ ГОСТ ФИЛМСКИХ ЗВЕЗДА

СТРИПОВИ:
Халк Станко, Флаш Гордон, Папа Патак, Робин Худ, Пери, Плутон, Тома-хавк, Мики и Шилд. — И многе друге занимљивости.

НАШИ АСТРОНОМИ АМАТЕРИ

мо једно, штампано у Млечи-

ма. Доцније, астрономи-аматери јављају се међу Србима у Војводини. На прво место би дошао Захарије Орфелин (1726—1785), који се бавио и израдом карата, резанџем у бакру, сликањем, писањем бруквара и уџбеника латинског језика и издавањем календара. По професији је био учитељ, благајник, коректор у штампарији. Бавио се и астрономијом, читао стручне књиге — многе књиге из његове библиотеке још су сачуване — па је и превео, с немачког, малу космографију, уз многе допуне да би је учинио популарном и разумљивом ондашњим српским читаоцима. Онима који се тек упућују у тајне науке о небу*ту су пружена разна основна знања. Штампано ју је у свом „Вечном календару“ који је први пут изишао 1783.

„Брзојавна депеша са Сунца“

Средином прошлог века, био је познат као астроном-аматер Јулиан Чокор (1811—1871). Завршио је филозофију, права и теологију и био прво професор мађарског језика у Новом Саду и Сомбору. Кад су Срби, 1852, решили да оснују штампарију у Карловцима, патријарх Рајачић је као погодну личност за њеног управника одабрао Чокора и о свом трошку послао га у Беч да „художество печатања научи“. Пошто је у Бечу провео три године, Чокор се вратио у Карловце и донео слова и машине за нову штампарију, у којој је био управник све до 1866. Астрономијом се Чокор бавио још док је био у Сомбору. Зна се да је тада начинио два сунчана часописика, један на православној цркви, а други на католичком парохском дому, као и да је „стално испитивао звезде по небу“. Погодније прилике за астрономски рад Чокор је нашао у Карловцима, јер је у згради штампарије имао могућности да подигне малу приватну опсерваторију, снабдевену једним већим инструментом, који је вероватно купио за време боравка у Бечу. Не само да је сам посматрао „астрономическим“ орудјима својим* него је радио позивао и друге, свакога ко се интересује, да посете његову опсерваторију и посматрају Сунце, Месец, Венеру, Марс, Јупитер и Сатурн са њиховим сателитима, као и Сатурнов прстен. Кад је 6 јула 1860 било помрачење Сунца, у Чокоровој опсерваторији окупили су се многи угледни грађани, међу њима будимски епископ, карловачки градоначелник, секретар патријаршије и један генерал. Чокор је писао и календаре, у којима је објављивао разне астрономске податке.

После Чокора у Сомбору је живео још један велики љубитељ и познавалац астрономије: Ђорђе Максимовић (1838 до 1881), у оно време веома познат као лекар. Бавио се астрономијом и метеорологијом. Објављивана су његова метеоролошка запажања, али из астрономије је написао само један мали популарни чланак о спектроскопији, под насловом „Брзојавна депеша са Сунца“.

Први наш човек који је видео Венеру голим оком

Од Београђана, први се астрономијом као аматер бавио један официр, доцније чиновник у разним установама, Петар Манојловић Селим, рођен у Србобрану 1843 године. Већ 1875 један часопис саопштава да се Манојловић бави астрономијом више година. У књижевном часопису „Јавор“ Манојловић је дуже времена објављивао податке о разним

занимљивим или ретким појавама на небу. Дobar познавалац астрономије, који стално прати најновију литературу, Манојловић је волео и да посматра небо, мада није успео да набави неки бољи инструмент. Занимљиво је да је он први наш човек за кога се зна да је Венеру видео по дану голим оком. 1860 и 1868 — дакле још као младих. Посматрао је и зодијакалну светлост, која се тешко може видети из наше земље.

Велики љубитељ астрономије и аматер у овој науци био је и књижевник Лазар Комарчић (1839—1909). Он је изучио терзиски занат, па учитељску школу, а радио је као учитељ, механиџија, коректор Државне штампарије и уредник „Видела“. Своје астрономско знање изложио је у једном чланку, у коме се говори о постанку света, и у роману „Једна угашена звезда“, написаном да би нас са Земље одвео према једном небеском телу далеко ван нашег сунчаног система, телу на коме се виде прагови давно изумрле цивилизације. Успут, док жури кроз васиону, има прилике да говори о планетама и звездама крај којих пролази.

Али, најугледније место ме-

ђу нашим астрономима-аматерима припада Спиридону Гопчевићу (1855—1922). Трићанин, син бродовласника, завршио је поморску академију, али се затим одаје новинарству, научном раду и путовањима. Бавио се и политиком. Написао је добро документовано дело о Македонији, био под сталном присмотром аустриске тајне полиције, а у Албанији осуђен је на смрт, али се спасао. Поред хиљаде разних чланака, написао је и много астрономских дела, популарних, али високог квалитета. Нажалост, њих је писао само на немачком. Имао је и два већа* стручна рада, веома повољно оцењена, поред више мањих. Своје радове потписивао је псеудонимом Лео Бренер. Гопчевић је са опсерваторије у Живизију (Француска) и Арекипу (Перу) по-

сматрао небеска тела док није подигао сопствену опсерваторију на Малом Лошњу. Ту је имао одличан дурбин са објективом од 17,5 см у пречнику. Најзад, последњи од ових љубитеља науке био би Сретен Ацић (1856—1933), свршени богослов и учитељ. После завршеног филозофског факултета, на коме је студирао филозофско-педагошке и природне науке, био је професор и управник учитељске школе, највише у Јагодини, и наш веома истакнути педагог. Ацић је мало писао из области астрономије — свега једно дело и неколико популарних чланака — али је много говорио о астрономији, нарочито ученицима. Занимале су га и народне прозове и приче о звездама, па их је преко својих ученика прикупљао и бележио.

Нестало 8.000 голубова

Недавно је одржана трка око 8.000 голубова. Од Велса до Северне Ирске — на раздаљини од 340 километара — готово сви голубови су нестали. Научници верују да је овоме узрок радар који је омео њихово чуло за оријентацију.

ВУНА КОЈА СЕ НЕ КОВРЦА

Експериментисањем на Универзитету у Илиноису постигнуто је да на овцама израсте вуна која се уопште не коврца. Храни оваца додавана је извесна количина сумпора.

ДОВИТЉИВИ БЕРБЕРИН

У Шрусберију, у Енглеској, један берберин је инсталирао на својој радњи светлосне знаке сличне саобраћајним да би његове муштерије знале колико треба да чекају. Црвена светлост означава дуго чекање, жута кратко, а зелена да је место слободно.

Међу аматерима, угледно место по свом броју и заслугама заузимају астрономи-аматери. Неки од њих успели су да се по својим открићима и значају за науку изједначе с најпринзатијим научницима, па чак и да их премаше. Довољно је поменути само Вилијама Хершела, који се, иако аматер, сматра за једног од највећих астронома свих времена.

Међу аматерима, угледно место по свом броју и заслугама заузимају астрономи-аматери. Неки од њих успели су да се по својим открићима и значају за науку изједначе с најпринзатијим научницима, па чак и да их премаше. Довољно је поменути само Вилијама Хершела, који се, иако аматер, сматра за једног од највећих астронома свих времена.

Међу аматерима, угледно место по свом броју и заслугама заузимају астрономи-аматери. Неки од њих успели су да се по својим открићима и значају за науку изједначе с најпринзатијим научницима, па чак и да их премаше. Довољно је поменути само Вилијама Хершела, који се, иако аматер, сматра за једног од највећих астронома свих времена.

Песници и астрономи

Аматера-астронома било је и код нас: Ако не рачунамо учене људе Средњег века који

су поред осталог преписивали или преводили и астрономске списе, прве астрономи-аматере наћи ћемо у Дубровнику. С обзиром на друкчије школске прилике онога доба и, често, недостатак поузданих података, сада је за неке од њих тешко са сигурношћу рећи да ли су били стручњаци или аматери. Али, зна се да их је било много који су водели ову науку и њоме се повремено бавили, као и оних који су јој посвећивали знатан део своје делатности, па чак писали и астрономска дела. Међу овима временски, први је био Мавро Ветрановић (умро око 1576), дубровачки песник, за кога многи тврде да је био одличан астроном. Он је доста времена проводио на Острву Светог Андрије посматрајући звезде.

Много више знамо о његовом млађем савременнику Николи Наљешковићу (1510—1587) колеги и у песничтву и у астрономији. Наљешковић је по занимању био трговац, као и сви његови преци, али лош, можда баш зато што је више волео песничтво и астрономију. Имао је и инструменте за посматрање звезда, као и доста књига. Писао је и стручна дела, од којих је сачувано са-

Џиновска риба за џиновску удицу

У луци Капа Бланко, у Перуу, куку доковске дизалице која је била остављена да виси у води прогутала је једна џиновска риба манта и више се није могла ослободити. Манту су извукли на док и убрзо потом она је донела на свет једно младунче. Најтачнију претставу о величини ухваћене манте добићете ако је упоредите с вишим од ова два човека на десној страни снимка: он је висок 183 сантјметра. Назив „манта“ долази из шпанског језика и значи „покривач“. У нашим приморским крајевима манту називају морским голубом.

НЕМАЧКА	ЕНГЛЕСКА	САД	ФРАНЦУСКА	ШВЕДСКА	ШВАЈЦАРСКА	ОСТАЛЕ ЗЕМЉЕ
ВАНТ ХОФ 1901	РЕМСЕЈ 1904	РИЧАРДЗ 1914	МОАСАН 1906	АРХЕНИУС 1903	ВЕРНЕР 1913	ПРЕГЛ (АУСТРИЈА) 1923
ФИШЕР 1902	РУТЕРФОРД 1908	ЛАНГМИР 1932	КИРИ 1911	СВЕДБЕРГ 1926	КАРЕЛ 1937 РУЖИЦКА 1939	ХЕВЕШИ (МАЂАРСКА) 1943
Ф. БАЈЕР 1905	СОДИ 1921	ЈУРИ 1934	ГРИЊАР САБАТИЈЕ 1912	ОЗЕР-ХЕЛИН 1929	ТИЗЕЛИУС 1948	ВИРТАНЕН (ФИНСКА) 1945
БУХЛЕР 1907	ЕСТОН 1922	САМНЕР СТЕНА НОРТРОП 1946	ЖОЛИО ЖОЛИО-КИРИ 1935			СЕМЕНОВ (РУС.) 1956
ОСТВАЛД 1909	КАРДЕН 1929 ХОВОРТ 1937	ЦИОК 1949				
ВАЛАХ 1910	РОБИНСОН 1947	МК. МИЛЕН СИБОРГ 1951				
ВИШТЕТЕР 1915	МАРТИН СИНГ 1952	ПАУЛИНГ 1954				
ХАБЕР 1918	ХИНШЕЛВУД 1956	ДИ ВИЊО 1955				
НЕРНСТ 1920	ТОД 1957					
ЗИГМОНДИ 1925						
ВИЛАНД 1927						
ВИНДАУС 1928						
ФИШЕР 1930						
БОШ БЕРГИУС 1931						
КУН 1938						
БУТЕНАНД 1939						
ХАН 1945						
АЛДЕР ДИЛС 1950						
ШТАУДИНГЕР 1953						

Набелове Награде

ЗА ХЕМИЈУ

Гуске на висини од 9.500 метара

Када су 1953 године Хилари и Тенсинг освајали највиши врх света и били већ на циљу, угледали су једну непознату птицу које је летела на висини већој од 8.800 метара. Па ипак, ово није рекордна висина на којој је виђена птица у лету. У Индији, близу Дехра Дуна, снимљено је јато гусака које је летело на висини од 9.500 метара.

САМ ЈЕ КРИВ

Американац „Чанг Линг Со“, који је постао чувен као тобожњи кинески мађионичар, извршио је самоубиство пред лондонском публиком 1918 године на необичан начин. За време једне тачке кад он хвата пушчане метке испалене на њега, један га је погодио у само срце. Био је то прави метак иако су за овај трик употребљавани искључиво „форци“. Кад је доцније извршен преглед његових докумената, установљено је да је он лично припремио овај „несрећни случај“

КРОЗ
живот и школу

ПТИЦЕ су отопиле **ЛЕД**

Шиду Мичел, из САД, запањила је довитљивост птица. Шетајући с пријатељицом једног јесењег јутра у околини града, она је спазила јато косова окупљено на леду који се преко ноћи стегао на једној бари поред пута. Било је очевидно да су покушавали да пробију лед, како би дошли до воде. Они су наизменично, без престанка, кључали на једном месту, а онда на

другом, али узалуд, јер је лед био исувише дебело за њихове кљунове.

— А онда, на наше запрепашћење, један кос је легао на залеђену површину баре. Помислиле смо за тренутак да је пао или да је озлеђен. Али превариле смо се. Убрзо се он дигао, а други кос заузео је његово место на леду. И тако су се ређали један за другим, притискујући својим топлим стомачићима увек исто место на леду. Посматрале смо овај мудри маневар косова, просто не верујући својим очима, све док се лед није раскривио. Затим су се све птице окупиле да својим кљуновима пробију још и тај преостали танки слој леда. Кад су то постигле, утолиле су жеђ и одлетеле

одећа У 10-ом **ВЕКУ**

У X и XI веку одећа је постајала све раскошнија у бојама и украсима. Туника коју су носили мушкарци, наслеђена од Римљана, имала је готово увек рубове извезене шареним пругама. И код жена је туника била омиљена. Носила се преко доње одеће и досезала обично до половине стаса, а придржана је појасом

или је слободно падала. Сматра се да су од Германа људи примили широку, већином са појасом, хаљетак дугих рукава, као и дуге ногавице са ббавијеним доколеницама на панталонама. Штеле од кожних кашева причвршћене за раван њон без пета носиле су се увек. Огртач се придржавао на једном рамену помоћу фибуле или аграфе.

Туника за жене, од свиле или вуне, била је богато извезена. Придржавана је на грудима финим металним ланчићима спојеним једним брошем. Жене свих сталежа правиле су саме хаљине за себе и своју породицу. У томе није било разлике између краљице и других жена. Све су оне преле, ткале и шиле. Већина жена биле су праве уметнице у везу.

из **сџарои**
БЕОГРАДА

Слика коју посматрате претставља стари Београд. На њој се види кафана „Зелени венац“, а десно пореска управа

И ово је слика старог Београда: Варош капија — а са стране се види кафана „Златан коњ“, у Бранковој улици.

Колико и шта треба да једемо ?

Једна група америчких научника који се баве проучавањем исхране изнела је своја запажања до којих је дошла на основу многобројних опита. Они су израдили таблицу и у њој показали колико људи сада једу, колико треба да једу и колико је најмање потребно да једу. Изнета у скраћеном облику, овако изгледају њихова запажања (изражена у грамима за један дан):

СВЕ ИЗНОВА...	Колико сада једемо	Колико треба да једемо	Миллиграм
Биљка банане даје само један грозд плода — а онда изумире. Пошто се плод убере, биљка се сасече до корена, из кога убрзо израсте нова биљка. За 14 месеци нови грозд дозрева за брање — а онда опет све почиње изнова.	180	125	80
	250	400	200
	30	40	20
	6	45	30
	350	300	250
	50	35	20
	300	200	150
	200	300	150
	50	50	50

Ripley's ВЕРОВАТИ ИЛИ НЕ!

ЖЕНЕ ИЗ АФРИЧКОГ ПЛЕМЕНА АНГУРУ ГОВОРЕ КРОЗ ПРСТЕН КОЈИ ИМ ЈЕ ДОШ У ДЕТИЊСТВУ УСАЂЕН У ГОРЊУ УШУ

ПРСТЕНОВЕ ПИ КУЗУ
ТОРБАД ИЗ АУСТРАЛИСКЕ ПРОВИНЦИЈЕ КВИНСЛЕНД ЈЕДИНА ЈЕ ЖИВОТИЊА СА ЗЕЛЕНИМ КРЗНОМ

БЛЮКА ЈАГОДЕ
ИЗРАСТА ИЗ ЗРЕЛОГ ПЛОДА ЈАГОДЕ НА ИМАЊУ АЛФРЕ ДА САНКЕРА ИЗ САН БРУНА (САД)

СВЕТУ ТИБЕТАНСКУ ОДЕЖДУ ОД 108 БОЈА
НОСЕ САМО ОНИ КОЈИ СУ 108 ПУТА ПРОЧИТАЛИ 108 СВЕЗАКА ТИБЕТАНСКИХ СВЕТИХ КЊИГА И ЗАПАМТИЛИ СВАКУ РЕЧ!

НАЈСТАРИЈИ ВАТРОГАСНИ ДОМ
У АМЕРИЦИ, САГРАЂЕН У МАУНТ ХОЛИДУ 1798, ДОШ СЛУЖИ У ВАТРОГАСНЕ СВРХЕ

4 СЛОНА - НАЈБОЉЕ ПЛАЂЕНИ "ЧИНОВНИЦИ" У ИСТОРИЈИ КИНЕ
ЦАР КУЕЛАН КАН (1214 - 1294)
ЗАДОВОЉАН РИТМИЧКИМ КОРАЧАЊЕМ СЛОНОВА КОЈИ СУ НОСИЛИ ЊЕГОВ ПАЛАНКИН, НАРЕДИО ЈЕ ДА ИХ СТАВЕ НА ДВОРСКИ ПЛАТНИ СПИСАК С ГОДИШЊОМ ПЛАТОМ ОД ПОЛА МИЛИЈАРДЕ ДИНАРА СЛОНОВИ СУ СЛУЖИЛИ ЦАРА И ЊЕГОВЕ НАСЛЕДНИКЕ 90 ГОДИНА И ЗА ТО ВРЕМЕ ДОБИЛИ СУ УКУПНО 180.000.000.000.

Зашто кажемо...

БОГАТ КАО КРЕЗ

„Осећам се као Крез“ — кажемо у шали кад добијемо внаћну суму новца. „То је први Крез“ — кажу за богатог човека. Међутим, лидски цар

Крез, који је живео у VI веку пре наше ере, није био најбогатији човек Старог века. Владар Асирије Асурбанинал имао је, по тврђењу грчког историчара Херодота, пет милиона атинских таланата — око 600 милијарди динара. Крезово име прославило се у ствари благодарношћу интересовању за Солон, државника и песника старе Грчке. Наиме, једна глава Плутархових „Животописа“ посвећена је Солону. У њој Плутарх прича:

Хвалисави цар Крез, показујући мудрошћу своју ризницу, запитао га је:

— Јеси ли видео иког срећнијег од Креза?

Солон му је одговорио: — Завидети Крезу било би исто толико неправично колико и прогласити за победника борца који се још бори.

Цар је био увређен мудрошћу одговором.

Неколико година касније, персиски цар Кир победио је и заробило Креза. Везаног, извели су га на ломачу. Крез је тада скупио сву снагу и повикао:

— О Солоне! О Солоне! О Солоне!

Зачућен тиме, Кир је хтео да сазна какав је човек тај Солон чије име цар трипут призива у таквој несрећи.

Чујући Крезову причу, завршава Плутарх, Кир је не само ослободио свог побеђеног противника, већ га је поштовао све до своје смрти.

КАРАУЛА

У војној терминологији, како нашој тако и међународној, постоји више термина примљених из татарског језика. Један од њих је и „караула“, име за стражарнице, нарочито пограничне. Назив „караула“ постао је од татарских речи кара-гледај и аул-село. Наиме,

истурена погранична села играла су код Татара улогу о-сматрачница и чувара позадине.

РАЗАРАЧ — СПОМЕНИК

Један од најстаријих америчких разарача, „Олимпија“, неће бити претворен у гомилу старог гвожђа, већ ће га ускоро прогласити за историјски споменик. То је 1898 године био командни брод адмирала Дјуија у Манилском Заливу, припадао је атлантској ескадри за време Првог светског рата и, наизаг, пренео је у Америку посмртне остатке незнаног јунака из Француске 1921 године.

Изненађени морнари

За време плиме и осеке морнари понекад доживе и занимљива изненађења. Овде ћемо описати случај који се догодио једне октобарске ноћи 1933 године. Услед јаке плиме, једна кинеска лађа нашла се недалеко од малог острва Имен, област Чанг Чу, близу луке Амоу, где је базила леингер. Морнари нису ни сањали да се испод њих налази велика стена. Кад се Сунце родило, нису могли да дођу себи од запрепаштења видећи да се налазе на врху стене, пошто се море повукло и спустило око шест метара испод њихове лађице. Није им остало друго него да чекају нову плимину да би могли поново да заплоче.

Овом приликом потсетићемо вас на ове занимљиве природне појаве. Плима је кад се морска површина издигне и плавни обалу, а осека кад се спушта и повлачи од обале. Учили сте да у току 24 часа наступе два пута пљима а два пута осека и да те појаве настају услед привлачне снаге Месеца и Сунца. Иако је Месец мањи од Сунца, он јаче утиче на постанак плиме него Сунце, зато што је ближи Земљи. Ви сте знали, али сте можда заборавили, да се те појаве најправилније дешавају између повратника, а најјаче на ушћима река и у морским заливима који имају левакост облика, као и то да се оне најбоље примећују на обалама плитког мора, а најслабије у затвореним средоземним морима.

Висинска разлика између површине мора за време плиме и осеке износи обично од два до четири метра, али од тога има отступања. Залив Фунди, који се налази између Нове Шкотске и северноамеричке обале, има плимину од 21 метра. Такас плимине продира уз Лабу 150 километара, а уз Амазон око 1000 километара. Има још занимљивости. Код Ријеке у Јужној Америци Мору пљима и осека настају једном дневно, а у Евријском Мореу, између Еубеје и Јелале, море се диже и спушта 14 пута на дан.

Да би изгледали виловити...

Приликом свечаног проласка неке поворке кроз улице села Фишердорфа у Доњој Баварској, отела су се два коња која су вукла тешка кола, јурнула међу окупљени свет и притом убиле једну жену и раниле пет особа. После несреће, коњима је узета крв на пробу, па је утврђено да су имали у крви 0,2 процента алкохола.

Пијани коњи нису ретка појава у Доњој Баварској. Наиме, тамо постоји обичај да се коњима који приликом разних прослава треба да вуку свечано украшене кочије даје да се напију пива да би њихово држање постало поноситељје, а они сами изгледали виловитији.

Телефони за путнике на прузи Париз-Лил

Француске железнице, које уживају глас најбржих у свету, завеле су једну новину: неки брзи возови на линији Париз—Лил добиће су телефоне. Док је воз у покрету, пу-

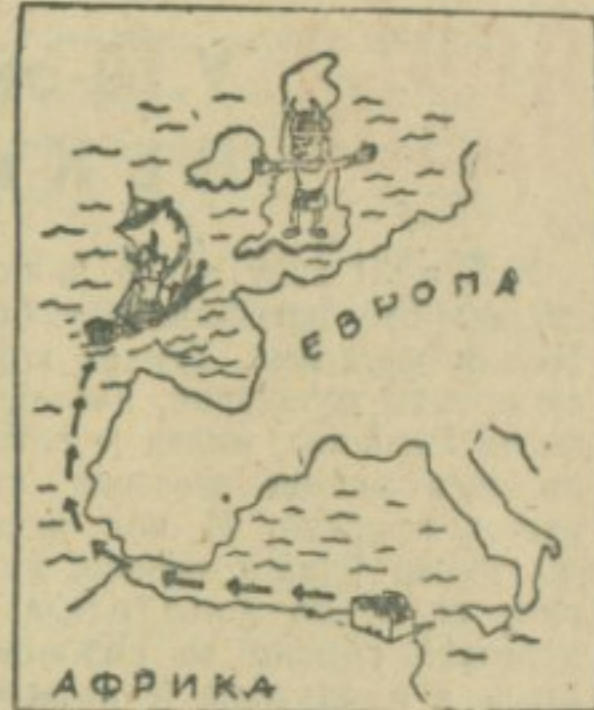

тник може да ступи у телефонску везу са сваком претплатником у Паризу, Лиљу, Амјену и у местима која припадају подручју ових градова. Наравно да није реч о жича-

ном, већ о радио-телефону, који разговоре одашње преко антена високих 40 метара.

Смело

Још пре 3.000 година Финијани су предузимали далека поморска путовања. Пут од данашњег Туниса до Британских Острва преваливали су на малим, свега девет метара

дугим бродовима. Финијански краљеви чак су основали у Енглеској нарочите станице за размену робе.

Апарат за снимање сателита

У САД довршен је први од дванаест специјалних теле-скопских апарата који ће служити за фотографисање вештачких Земљиних сателита. То је гигантска машина тешка преко три тоне која има сферично огледало с пречником од 787 милиметара и три сочива за корекцију с пола метра у пречнику, израђена од два различита типа специјалног стакла, која омогућују да се добију изванредно јасни снимци сателита. Постојеће је снабдевано једним уређајем који омогућује да се аутоматски прати сателит по његовој путањи. На сваком делу траке добијају се по два снимка истовремено: први даје изглед сателита, док други приказује позадину са звездама, како би се могао утврдити његов положај.

до експлозије није дошло. Танкер се само затресао од јаког, потмулог удара, крај његовог кљуна вода је ускипела, зачуо се пљесак и „торпедо“, одвојивши се од брода, бацно се на другу страну.

Показало се да је енглески танкер напала цинковска риба сабљарка. Њена метар и по ду-

ЖИВИ

Пред сам завршетак Другог светског рата, енглески војни танкер „Барбара“ налазио се на својој редовној пловидби преко Атлантика.

Неочекивано, разлегао се крик осматрача: „Торпедо! С левог бока торпедо!“ Заурала је сирена за узбуну. Посада је у паници нагрнула на горњу палубу: сви су се сјатили око чамаца за спасавање. Крманош је грозничаво окретао точак крме покушавајући да промени курс. С леве стране падубе већ се сасвим добро видело тамно,

га „сабља“ продрла је у челични оклоп брода као у маслац. Истргнувши је из трупа брода и описавши велики полукруг, риба се поново бацила на танкер. Овога пута пробила је бок брода на другом месту, али јој се сабља преломила кад је покушала да је извуче. Тада је једном морнару пошло за руком да јој набаци „ласо“ на реп и сабљарку су извукли на палубу. Била је тешка 660 килограма. Дужина њеног тела, и то без сабље, износила је пет метара и 28 сантиметара, а сама сабља била је дуга 1,54 метра. Био је то најкрупнији примерак сабљарке који је човек икада уловио.

дугачко тело. Остављајући за собом једва видљив траг, оно се стреловитом брзином приближавало танкеру.

Највећа сабљарка коју је човек икад видео

Још само тренутак и разлећни ће се страшна експлозија, сукнуће пламен и вода ће потоком стати да продире кроз пробијени бок. Али, на све опште чуђење — и олакшање —

Међу многобројним становницима мора и океана, риба сабљарка спада у најзанимљивије животиње. Њено витко, на боковима спљоштено тело као да је створено за брзо пливање. Она има два леђна пераја, од којих је једно дуго и оштро, а друго кратко. Репно пераје има облик подумесца. Тело сабљарке с горње стране је голу бије плаво с црвенкастим преливима, док на трбуху та боја прелази у плаву. Њена кошта-

на сабља одликује се необичном тврдоћом. Сматра се да у тренутку напада риба сабљарка плива брзином од преко 100 километара на час.

„Игра смрти“

Занимљиво је, а и чудно, да се сабљарка храни само ситном рибом и сипама. Понекад се на

бијајући за то никакву „награду“.

Случај британског танкера „Барбара“ није изузетан. Раније, кад су грађени углавном дрвени бродови, енглеска поморска осигуравајућа друштва и-

ТОРПЕДО

отвореном мору може посматрати такозвана „игра смрти рибе сабљарке“. Јуријуши у јато скуша или харинги, она се одбацује од површине воде и, падајући пљоштинце, обезбављује рибу ударцима свога тела. Пошто тако окожи неколико пута, сабљарка се загнури у воду и муњевитом брзином почиње да удара својом сабљом сад на једну сад на другу страну, пробадајући своје жртве.

У потери за јатима риба, сабљарка превалује огромна растојања. Понекад се спушта и до дубине од осам стотина метара, где прождире светлеће сарделе које тамо живе. Но, ти „дубински излети“ нису чести, јер се сабљарка обично задржава на површини мора и далеко од обала.

Све до данас научницима је остало несхватљиво због чега ова риба напада бродове и китове. Познати су случајеви да је сабљарка нападала китове заједно с јатом ајкула. Кад ајкуле, стигавши кита, стану да му кидају с тела парчад меса, сабљарка убодима своје сабље догуче опкољеног кита, не до-

мала су чак посебну рубрику: „Повреда трупа брода као последица напада рибе сабљарке“. У енглеском природњачком музеју у граду Кенсингтону чувају се веома занимљиви експонати — делови дрвених оклопа разних бродова с одломљеним врховима сабље, сведоци опасности којој се рибари често излажу. Године 1944, крај обале Јужне Америке, једна огромна сабљарка, у страшином налету пробила је оба бока рибарске барке, подигла је у ваздух, а онда нестала у води заједно с њом и двојицом рибара.

Напад на ратни брод

Понекад напади овог цина претстављају опасност не само за рибарске чамце, већ и за бродове. Крајем 1948, „Елизабету“, амерички једрањак са четири катарке који је пловио према Бостону, напала је једна сабљарка. Посада брода посматрала је читав ток напада. Заузевши „почетну позицију“, она је јуринула према броду и са сваком стотином метара њена се брзина повећавала. Ударац сабље погодио је предњи део брода и риба се зарила у бродски труп све до очију. Ослабодивши се из процела, сабљар-

ка није поновила напад. Одмах је у брод стала да надире вода, тако да су морале бити употребљене пумпе. Кад је „Елизабета“ стигла у Бостон, утврђено је да се мора послати на ремонт и да причинена штета износи 3500 долара.

Недавно је, 600 миља југозападно од Ливерпула, једна сабљарка напала енглески ратни брод „Леополд“. Риба је неколико пута насрнула на брод и вода која је продрла кроз отворе потпуно је испунила његов доњи део. Брод се толико накренио на десни бок да су ту, на отвореном мору, гђурци морали да се спусте у воду и да на лицу места изврше најнужније „крпљење“.

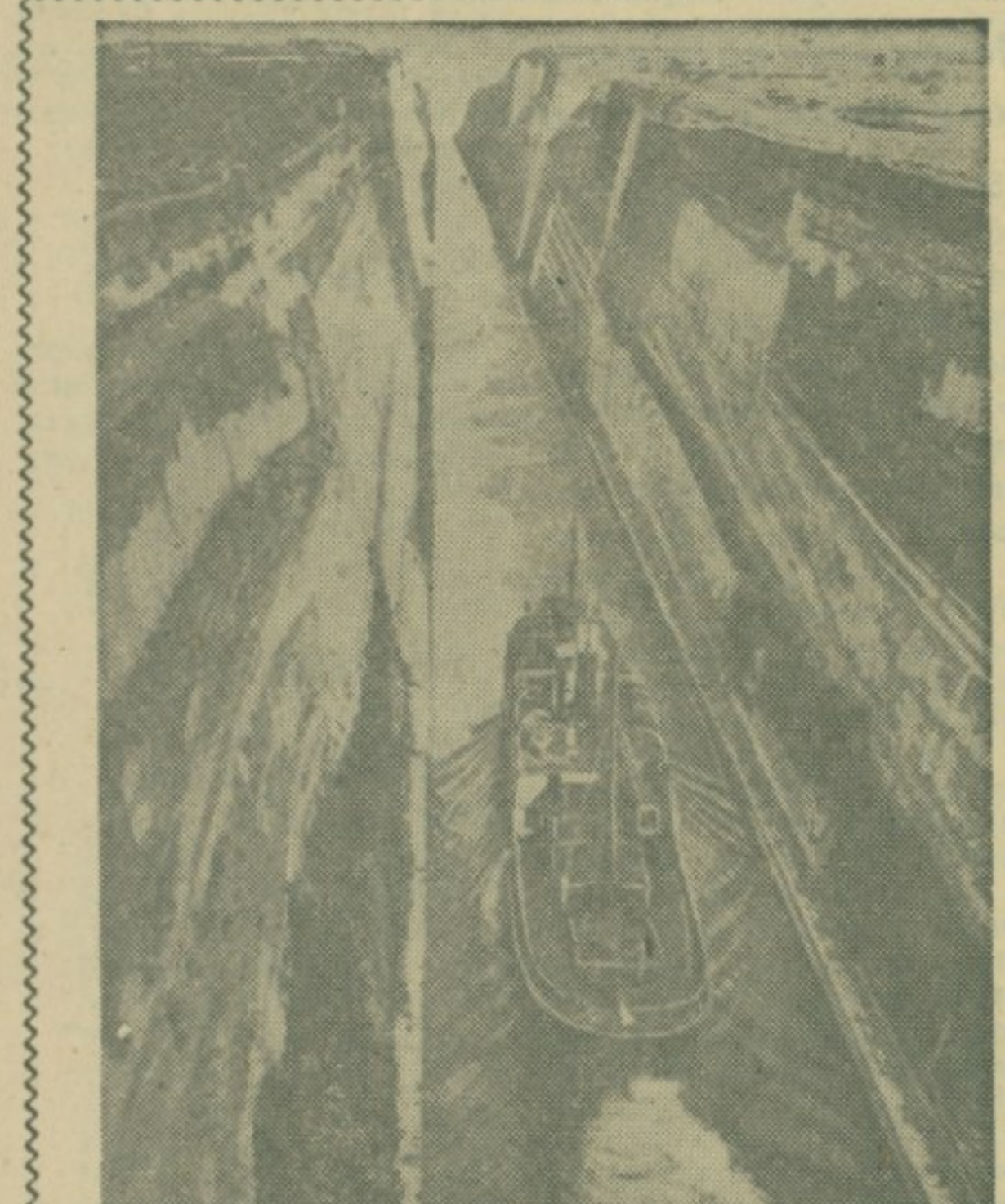
Месо сабљарке веома је укусно и рибари не пропуштају прилику да до њега дођу. Међутим, како се ове рибе не крећу у јатима, већ углавном појединачно, то лов на њих нема никаквог привредног значаја. Понекад се нека сабљарка нађе у јату туна, али је не могу задржати ни најјаче мреже. Њу по правили туку харлуном. Лов на ову рибу скопчан је с великим ризиком. Јер, док рибари прогоне сабљарку већ погођену харлуном, често се догоди да се она загнури на велику дубину, па се затим стреловито подигне на површину и својом сабљом пробије или преврне барку својих гонилаца.

ФОТОГРАФИЈА ЖЕЛУЦА У БОЈИ

Вијугава цев дуга готово један метар, која по свом унутрашњем саставу претставља новину према већ познатом „гастрокопу“, омогућује да се добију фотографије у боји желуца и дванаестопалачног црева. Апарат је израђен на универзитету у Мичигену и моћи ће корисно да послужи за рану дијагнозу промена на овим органима.

БУЗЕПЕ ВЕРДИ — ФРАНЦУСКА ГЛУМИЦА

Један канадски лист објавио је резултате анкете која је недавно спроведена међу студентима Јелског универзитета у САД. Од 360 студената којима је постављено питање ко је био Бузепе Верди, само шездесеторица су дала тачан одговор, док су остали одговорили: италијански хумориста, шпански политичар, француска глумица итд.

Стара мисао касно остварена

Један од познатијих канала у свету је и Коринтски, који спаја Коринтски и Егински Залив. Он се налази недалеко од града Коринта.

Мисао о прокопавању Коринтског Канала веома је стара. О томе су савали још стари Грци, који су копном, куда је доцније прокопан Коринтски Канал, превлачили своје лађе на гредама да би скратили пут. О Коринтском Каналу и његовом прокопавању размишљали су још Јулије Цезар и Нерон. Али, ти давни снови остварени су тек у другој половини прошлог века. Прокопавање канала почело је у зиму 1881/1882, а довршено 1893 године, кад је 6 августа Коринтски Канал званично пуштен у саобраћај. Канал је прокопан у живцу камену. Он раздваја Пелопонез од осталог копна.

Коринтски Канал дуг је 6,3 километара, широк 25, а дубок 8 метара. Он скраћује пут бродовима који плове из Јадранског или Јонског Мора у Атину и обратно за 185 морских миља. Сваке године кроз Коринтски Канал прођу бродови са укупном тонажом од 2,5 до 3 милиона тона.

Из детињства до старости

НА БЕДЕМУ ДАНКАСТЕРСКОГ ЗАМКА... СЕР! ВАШЕГ СИНА РОБИНА НИГДЕ НЕМА! А ВРЕМЕ ЈЕ ДА ОН И ОСТАЛИ МЛАДИ ПЛЕМИЦИ ПОЧУ ДА ВЕЖБАЈУ! ТАЈ ДЕЧАК НИМАО НЕ МАРИ ЗА ПЛЕМЕНИТЕ ВИТЕШКЕ ВЕШТИНЕ! ОПЕТ, БЕДУМНЕ, ТРАЖИ ВРЕМЕ У ШУМИ!

СНАЖАН ГЛАС РОБИНОВОГ ОЦА РАЗЛЕГАО СЕ ВЕЛИКОМ ШЕРВУДСКОМ ШУМОМ! РОБИНЕ!

АЛИ, ТАЈ ГЛАС НИЈЕ ПРОДРО ДО ШУМСКЕ ЧИСТИНЕ ГДЕ СУ МЛАДЕ МИШЏАВЕ РУКЕ ЗАТЕЗАЛЕ ТЕТИВУ

СТРЕЛА ЈЕ ЗАВИЈДАЛА... ПРАВО ПРЕМА ЗЛАТНОМ НОВИЊУ КОЈИ СУ ДРЖАЛИ СТАРИ ДРХТАВИ ПРЕСТИ!

ЈЕДАН ТРЕНУТАК И НОВИЊ, ИЗБИЈЕН СТРЕЛОМ, ОДМЕТЕО ЈЕ ДЕСЕТАК КОРАКА... ЦАПГА!

ПА, СТАРИ ХУ! ДА ЛИ САМ СЕ САД ДОВОЉНО ИЗВЕЖЕЛО ДА ДОБИЈУ МОГАО ДА ДРВИЈЕМ ВЕЛИКИ ЛУК ИЗ КОГА СИ ГАЂАО У СВОЈОЈ МЛАДОСТИ? СТРЕЛА ЈЕ ЗАВИЈДАЛА... ДОБРО ИЗБАЧЕВА, РОБИНЕ! И ТИ СИ ДОБАВ УВЕНИК... АЛИ...

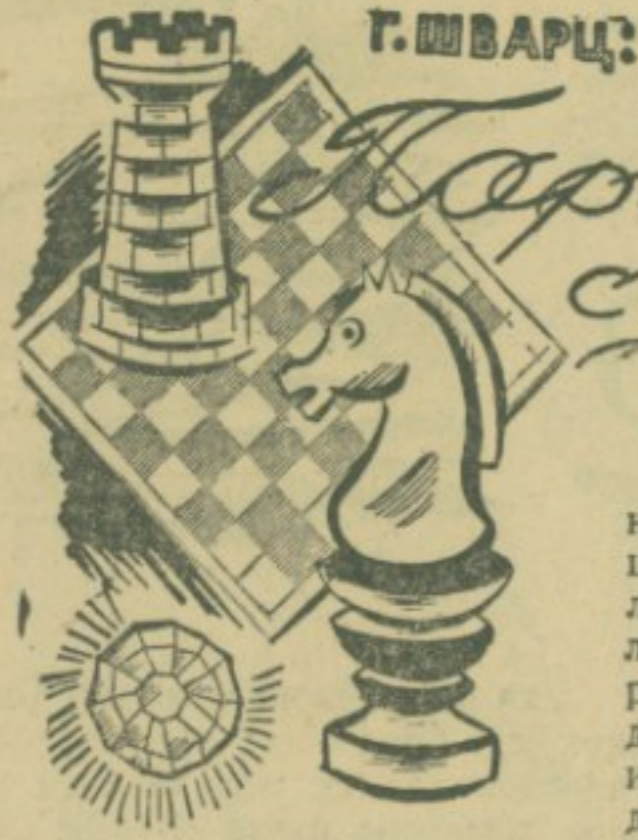

ИЗ СТАРОГ ШУПЉЕГ ХРАСТА, ГОРСВАЧА ХУЈ ИЗВУКАО ЈЕ ЈАК ЛУК ОД НАЈБОЉЕ ТИСОВИНЕ... ТИ ЈОШ НИСИ ДОВОЉНО СНАЖАН ЗА ОВО ОРУЖЈЕ, РОБИНЕ! А ТО ШТО СИ МИ ИЗ ПРЕСТИЈУ ИЗБАЦИО НОВИЊЕ НИЈЕ ПРАВА ПРОБА!

НАСТАВИТЕ СЕ

АЛПИНИЗАМ У СРЦУ САХАРЕ

Француски алпинисти су почетком ове године организовали једну од најнеобичнијих експедиција. Њихов циљ је била планинска област Хогар у срцу Сахаре. Преко педесет алпиниста учествовало је у ходочашћу на „сахарске Алпе“ под руководством Мориса Херцога, јунака са Анапурне коме је ово била прва већа експедиција после његовог страдања у Хималајима, и познатог аса Лионела Терера. Нико, па ни француски алпинисти, није могао поверовати да се у срцу Сахаре налазе планине — с врховима и до 3.100 метара — на којима се ноћу жива у термометру спушта на десет и више степени испод нуле. Освајање врхова је изванредно напорно, а неки у-

Два млада, лепо одевена човека седела су крај прозора у купеу брзог воза. Царинска контрола их је управо минула. Долазили су из Амстердама и по њиховом држању могло се закључити да путују ради одмора. Обојица су били задубљени над једном партијом шаха. Можда су то какви шаховски мајстори који иду на неки турнир, — помислио је царински чиновник који је прошао поред њих. Али, иако је и сам био шахиста, никако се није могао сетити да је читао да ће тих дана бити неко важније шаховско такмичење на коме би учествовали и инострани играчи.

Партија је била у пуном жеку. Дошло се и до средишњице. По изванредним потезима са обе стране могло се закључити да су то равноправни играчи особите класе. Чим је царински чиновник завршио обилазак, пожурно је натраг у овај купе да би време до одласка воза искористио да посматра игру тако добрих шахиста. Премислио је да ли да их ослови, али се уздржао. То не би било угодно с обзиром на службу коју врши. Била је посредни и извесна скромност која га је уздржавала од тога, па је остао и даље у улози немог посматрача.

Лица играча, као и код свих шахиста, давала су израз крајње пажње и духов-

не напетости и концентрације. Фигуре су биле приличне величине и претстављале су леп дуборезачки рад у слоновој кости. Видело се да нису играли само игре ради, да би прекратили досаду дугог пута, као што то чини неки решавањем укрштених речи или читањем каквог криминалног романа. Међу њима се водила права шаховска борба. По млађем, који је седео с леве стране и имао беле фигуре, видело се добро с коликим је напором размишљао. Он је био на потезу. Чело му се скупило у боре. Виделе су се, штавише, на кожи капљице зноја.

Царински чиновник се све више дивио игри. Млађи играч је повукао одличан потез, почетак сјајне комбинације којом је имао да потисне противника у угао табле. Требало је да комбинацију закључи потез коњем напред. И заиста, играч је узео у руку коња да њиме миче. На његовом партнеру јасно су се могли познати знаци нестрпљења.

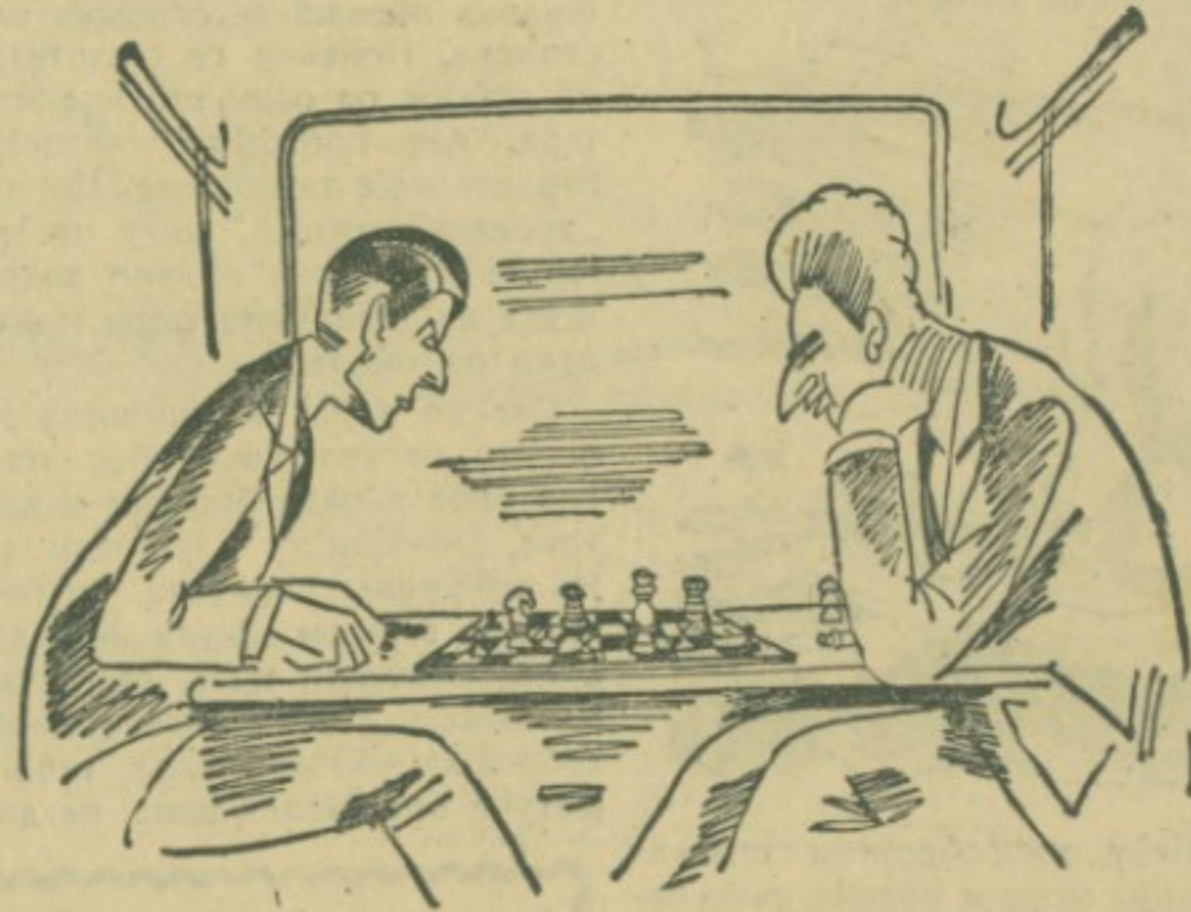
Зачудо, овај млађи играч је коња некако неодлучно држао у руци, као да нечега није могао да се сети, а онда је, на огромно изненађење царинског чиновника, повукао коња не напред, већ назад! Шта је то? Коњ на том пољу нити је што бранио нити нападао. Дакле, један потпуно узалудан потез, који је давао шансе противнику, пошто му је допустио да ловцем дође на једно доле брањено поље одакле може напасти непријатељског топа. Тај противнапад се никако није дао парирати.

Старији играч није дуго размишљао, па се чинило да је брзо запазио своје добре изгледе. Али, шта је

сад? На цариниково запрепашћење, и овај је повукао рђав потез, какав могу учинити само почетници: пошао је краљицом напред да нападне коња, који је, додуше, био незаштитен, али се дао лако бранити. Притом је бацно на свог партнера гријумфални поглед, као да је хтео рећи:

— Дobar потез, зар не? Шта ћеш сад?

Чиновник није могао да дође себи од чуда кад је видео како оба партнера, који су досад играли као велики мајстори, вуку стално необично слабе, почетничке потезе. Заиста необјашњиво! Тако сјајно започета партија, па сад тако

рђавим потезима упропашћена! Просто да човек не верује да су то они исти играчи.

Одједном, као муња, цариннику је синнула мисао да ту нешто није у реду. Ови одушевљени шахисти постали су му сумњиви. У његовим очима они су од шаховских мајстора преобраћени у опасне кријум-

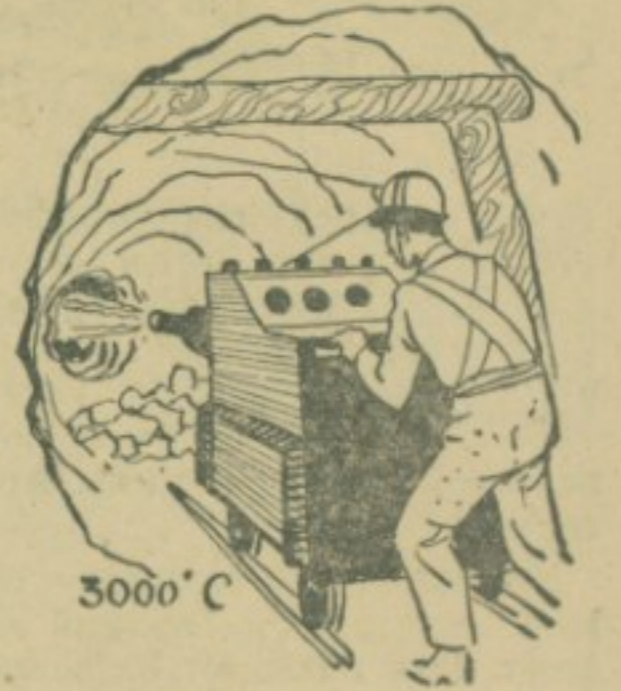
чаре. У тренутку кад се на вратима купеа појавио железнички чиновник да би добио одобрење за одлазак воза, цариник је пружио руку и порушио преостале фигуре.

— Господо, пођите са мном у царински отсек! Запрепашћење и ужас који су обузели играче нису се дали сакрити. Њихови сувише бучни протести само су утврдили цариника у мишљењу да није погрешно. Воз је кренуо без њих двојице, који су проклињали цариника, тако незгодног и незваног шаховског „книбциера“. Али, њихове грдње биле су све тише и тише. Видели су да је игра изгубљена. Ваљда је динна партија коју су оба играча изгубила — куриозитет у историји шаховске игре. Истрага је показала да су фигуре биле шупље и да су у њима, замотани у вату, били скривени скупоцени дијаманти.

Ова тако лепо започета партија, која је приковала пажњу цариника, била је

КОПАЊЕ РУДЕ ПОМОЋУ БАЦАЧА ПЛАМЕНА

На Московском универзитету приказан је један нов изум који ће бити од велике користи пре свега у рудницима. Ова направа састоји се, поред осталог, од нарочите цеву у којој сагоревају два гаса. Ве-

ома јак пламен који излази из цеву има топлоту од 3000 степени, тако да уништава сваку препреку, било да се она састоји од меких или тврдих стена. Да се не би истопила и сама цев која је начињена од специјалног челика, њени зидови морају се стално расхлађивати водом. Запалјиви гас излази под притиском од 25 атмосфера. Отвор цеву управља се у жељеном правцу са велике удаљености а направа ради помоћу аутоматских уређаја. Ширина тунела који се буши зависи од јачине пламена, односно од притиска гасова, а брзина бушења од састава стена, но у сваком случају оно је сто пута брже од продирања ма којим механичким средством. На пример, црвени гранит пробија се брзином од 24 метра на сат. Бушење бациачем пламена већ се примењује у Совјетском Савезу за копање темеља за зграде за тим у рудницима и при геолошким истраживањима.

Највећу извозник јаја

Рекордну производњу јаја у прошлој години постигла је Холандија: 4.700.200.000 комада. Од тога је извезено 2 милијарде 700.000.000, што значи да се сваког секунда 86 комада превозило преко границе. Уначе, у току исте године сваки Холанђанин појео је просечно 200 комада јаја.

Носне свирале

Малајци на Суматри свирају у свирале на тај начин што пискове стављају не у уста, већ у нос. Њихове носне сви-

рале и флауте могу се чути на даљини од два до три километра.

Цигарете које се саме џале

Најновији проналазак у индустрији цигарета дело је једног Италијана из Милана. Он је изумео цигарете које се пале кад се један њихов крај протрља о специјални папир на пакету. Ове цигарете се засад продају само на појединим прекоокеанским бродовима.

Оригинална изложба

Кобасицу дугачку 500 метара направили су нирнбершки кобасичари поводом прославе 80-годишњице свог удружења. За њу су утрошили месо од пет волова, пет телата и пет младих свиња. Увијена као спирала, ова циновска кобасица постављена је на платформу камиона, којим је превезена кроз више градова Немачке, као покретна изложба.

ЛЕТО УСРЕД ЗИМЕ

ЧАК И УСРЕД ЗИМЕ, У СТАКЛЕНИМ БАШТАМА ВЛАДА ТРОПСКА ВРУЋИНА

Исход леда на Јужном љолу налази се земља

Захваљујући раду неких експедиција које у оквиру Међународне геофизичке године врше испитивања на Јужном полу, дошло се до закључка да „антарктички континент“ уствари није континент. Према најновијем мишљењу, овај део наше планете састоји се од низа острва која је „заробио“ лед. Научници кажу да се Јужни пол налази изнад нивоа мора. Помоћу експлозија нитроглицерина који је био постављен у великим дубинама, а на основу одјека који су стигли до база за испитивање, утврђено је да дебелина земље изнад морске површине износи 271 метар. Изнад ње пружа се ледени покривач дебео 2240 метара, а преко њега је слој снега чија дебелина износи 20 метара. Од 1911 године, кад је Амујдзен први стигао до Јужног пола, наука тек данас, после готово пола столећа, располаже подробнијим подацима о овом тлу.

спони су чак и шестог степена тежине, што се рачуна као граница људских могућности. Да би се заштитили од сахарског песка којим су их ветрови у таласима засипали, алпинисти су морали покривати нос и уста, па и читаво лице платненим маскама.

Река као календар

Календар старих Египћана био је — река Нил. Наиме, код њих је нова година наступала онда кад би Нил почео да се

излива, што се, према нашем календару, догађало између 10 и 15 марта.

ПЛУТОН

НОВИ ДРУГ ПРИШАО ЈЕ ПРИДАТЕ ЛСКИ... КАО ШТО ЈЕ ОБИЧАЈ ПАСА-КЕНГУРА!

АЛИ, ПЛУТОН НИЈЕ БИО РАСПОЛОЖЕН ЗА ТАКВУ ШАЛУ... И ТО ЈЕ ЈАСНО ПОКАЗАО!

ЗБОГ ЧЕГА ЈЕ ПРИДОШЛИЦА УХВАТИО МАГЛУ!

ЗА 12 ГОДИНА

Нашу машту узбуђују репортаже о томе како се у доскорашњој пустињи подиже нови главни град Бразилије. Истовремено готово и не примећујемо како уз сам стари Београд израста нов град за 200.000 становника, или како су читавом земљом наједном никле десетине фабрика и других објеката. И кад се једнога дана, на десној обали Саве и левој обали Дунава, буде широко Нови Београд, мало ће се ко сетити како је, десетак година уназад, изгледало тле на коме тај град почива. А он већ данас има двадесет хиљада становника.

Да ли је онда чудно ако се потсетимо да је његове мочваре исушивало преко стотину хиљада младих људи из читаве земље и да су вадили песак из једне и друге реке да би његови темељи имали чврсту подлогу? Они су у рекордно кратком року од свега три године уредили Дунавски кеј, подигли заштитни зид на обали Саве, изградиле град за 4.000 студената и станбено насеље од 40 зграда, затим велику палату Савезног извршног већа која се сада завршава и многе друге објекте.

ЧЕТРНАЕСТ ВЕЛИКИХ ФАБРИКА

Свега шест година је било потребно да омладина пође широм читаве Југославије и да у сваком њеном кутку остави по неку фабрику која данас својим производима претставља нашу земљу на свих пет континената.

Статистичари су забележили да је у том кратком периоду подигнуто 70 мањих или већих индустријских објеката углавном захваљујући радном полету омладине. Али, на том дугом списку сигурно су посебно драга и готово сваком позната имена која су учинила да од једне „земље сељака на брдовитом Балкану“ закорачимо у ред индустријских земаља. Њих је 14 и она су највећа и најзначајнија. Споменућемо само неколико са тог списка имена, Код Београда, у Железнику, подигнута је велика фабрика тешких машина. Зеница је добила огромну железару са читавом шумом лимњака и високих пећи. У Загребу је створена фабрика котлова и хидрауличних машина, а у Камнику фабрика прецизних апарата „Титан“. Севојно је добило огромну ваљаницу бакара и од извозника сировина претворило нас у извозника полуфабриката и готових производа. Светозарево шаље своје каблове на све стране света. Краљево је добило „Магнотром“, Ваљево свој „Крушин“. Нови Пазар најмодернију текстилну фабрику, Аранђеловац и Младеновац фабрике шамота, итд. Дуга је то али драгоцена листа богатства која данас припадају свима нама.

ЗАУСТАВЉЕНЕ РЕКЕ

Дрина је наша најплаховитија река. Али, Дрина је код Зворника постала мирна и послушна. Дуго је требало да се њене људи укроте и нестално корито прегради огромном бетонском браном која ће немирну реку претворити у тихо и велико језеро. Данас овде ради велика хидроелектрана која годишње даје 420 милиона киловат-часова електричне енергије.

Сем Зворника, омладина је изградилa још три велика система хидроцентрала. На Власини су скренути токови четири реке да би се њихови падови искористили за низ од четири електране. Оне данас годишње дају 150 милиона киловата. Три друге хидроцентралне подигнуте су у Македонији, на Маврову. Ту је искористио слив шест река и оно што је створено даје годишње 392 милиона киловат-часова електричне енергије. На Приморју је истовремено довршен и четврти велики објект — хидроцентрала Винодол. Њена средња годишња производња износи 187 милиона киловата.

Ове и друге хидро и термоелектране повезане су мрежом далековаода у јединствен кружни систем. Тако се данас у фабрикама неће заустављати машине ако једна од ових централа престане да ради због неке техничке сметње. Оне тада једна другој несеквично прискачу у помоћ.

ОД СЕВЕРНИХ ДО ЈУЖНИХ ГРАНИЦА

У овој години омладинци ће се опет наћи на окупу. Биће их мање него ранијих година — укупно 55.000. Њих ће сада возови пребацити пругама које су раније генерације младих саградиле. Аутопутом од Београда до Загреба возиће их камиони, по траси коју су њихови другови осам година раније оставили за собом. А на њима је сада да тај друм доведу до трећег великог града — Љубљане и тако споје Србију, Хрватску и Словенију једном савременом магистралом.

Од 1 априла до 29 новембра млади градитељи ће аутопуту Београд—Загреб додати још 78 новоизграђених километара до Љубљане, на шта ће се утрошити неколико милијарди динара. Од Љубљане до Сежана, на северној граници, асфалтни пут већ постоји.

Идућих година, име које су дали путу „Братство—јединство“ обавезује их да се од Београда окрену ка југу и да четврту републику — Македонију споје овом магистралом. Омладина ће на овом послу провести следећих пет година. Она ће свој пут тада довести до Београда и тако створити модерну аутостраду дуж читаве Југославије, од њених северних до јужних граница, дугу 1.092 километра.

Неуморни немачки истраживач Африке Ханс Шомбрук вратио се средином прошле године са своје десете експедиције по „црном континенту“. Он је том приликом, од Кептауна до Момбасе, превалио пут од 19.000 километара. О том путовању, поред занимљивог филма који је Шомбрук снимио, причаће нам једног дана и књига коју још пише. Упоредо с тим, он пише и успомене из далеких година кад је први пут доспео у Африку.

— Пре десетак година путовао сам по Африци. После вишемесечног скитања по густим шумама Обале Слонове Кости, подигли смо логор недалеко од малог црначког села Макалинзо.

У то време ловио сам слонове. Упркос томе, лов на

„бело злато“ — слонову кост, није било моје занимање. Једноставно, требало је да дођем до средстава да бих остварио свој давнашњи сан: да испитам ову тајанствену, у то време још неистражену област. Првог октобра 1909 године — добро сам запамтио тај датум — на обали реке Уланге убио сам свог шездесет и трећег слона. То ми је био и последњи. Отада одлазим у лов наоружан само филмском камером.

... Наши шатори, скривени манговим дрвцем, стајали су крај реке Руфици. Ту, међу синовима племена Авемба, спавео по искусним ловцима, пренео сам не мало дивних дана.

Мој помоћник и водич био је Лонгома, човек необичне хитрине и окретности, мудар и весело. Једном, после успешног лова, вратили смо се у логор. Окупао сам се по обичају — копао воде изливен на главу и лећа — и узео редовну дозу кинина.

КО ЈЕ КРАЉ ЦУНГЛЕ?

У котловима се кувало месо. Седео сам у мраку и слушао разговор носача који су седели око огња. Бучан смех привукао је моју пажњу. Лонгома им је нешто причао.

— Бвама, — обрати ми се он наједном. — Шта мислиш, ко је краљ цунгле?

Лукави сјај његових очију, интонација гласа — све је одавало жељу да ме увуче у неко надмудривање и — надмудри.

— Зар то треба питати? Краљ цунгле може да буде само лав, — одговорих ја прилазећи ватри. — Да није тако, зар би се храбри Лонгома као мајмун узварао уз дрво кад је наш логор неочекивано почастивао својом посетом космати господар цунгле? Иначе, Лонгома сматра испод свог достојанства да се пење на дрво чак и да би дошао до дивног, мирисног меда. Не, јасно је да се не варама! Кад је лав успео да великог лова претвори у плашљивог мајмунца, ко је онда, ако не он, краљ цунгле?

Ниси погодни! Зар се лав не склања с пута бивољу

Заглушиши кикот пропратно је моје речи. Али, Лонгому ниси могао лако да збуним.

— Господине! Ниси погодни. Двоструко си погрешно, — рече он сасвим озбиљно. — Прво, лав није цар животиња и требало би да то знаш исто тако добро као и ја. Лав се склања с пута бивољу. Узгред да кажем и то зашто сам се попео на дрво онда кад се лав неочекивано појавио у нашем логору. Да бих могао да видим где се сакрио и теби јавим. Али, ти ниси могао да га убијеш због тога што си од страха заборавио где се налази твоја пушка!

Црнци су се раздрагано смејали и одобравајући пуцкетаји језицима. Веома су волели овакво надметање у оштроумљу.

— Добро, онда је биво краљ цунгле, — пожурио сам да се исправим. — Уосталом, ти си то сам доказао, неустрашиви мој Лонгома. Сећаш ли се кад смо на стази која води у наш логор среди бивола? Његов краљевски изглед толико те је уплашио да ниси издржао већ си се дао у бекство, по-

невши са собом моју пушку. Трчао си толико брзо као да су ти наједном израсле антилопине ноге...

Како ћеш да се извучеш из овога, Лонгома? Да ли ћеш наћи достојан одговор? Хоћеш ли моћи да победиш супарника у двобоју оштроумља? Црнци су буквално престали да дишу у очекивању одговора.

Лонгома се, природно, добро сећао тог неочекиваног сусрета. Обојица смо знали да је шалити се с биволом, поготову кад је он разјарен, опасније него било с којом звери.

А зар се није биво уплашио крокодила

— Господине! Опет двоструко ниси у праву, — одговори Лонгома тужно одмахујући главом. — Сети се само: зар се тај биво није уплашио крокодила? Угледавши одвратну чељуст како се помаља из воде, биво је, громко фрикнувши, побегао с појила. А сад да кажем куда сам то отрчао кад смо среди бивола. Назад, носачима! Зашто? Да их опоменем да својим бр-

љанем не отерају крокодила. Али, питам те, где си ти био кад сам хтео да ти додам пушку да убијеш тог дебелокошца?

Владала је мртва тишина. Тако је Лонгома умео да окује пажњу ловача.

— А сећаш ли се, господине, — настави он — да си једном причао како су те некад звали „свећа“. Никад нисам могао да схватим откуд ти је дошао тај надимак. Тако мршав ниси. А тога дана уверио сам се да можеш да поста-

неш још тањи од свеће. Као каква травчица која дрхти на ветру, стајао си и чврсто се приљубљивао уз дрво...

Искрено говорећи, никад нисам крио да сам, нашавши се у сличном положају, и против своје воље осећао страх. Тога пута приметно сам разјареног бивола кад је био удаљен од мене не више од пет метара. Шта ми је остало да чиним ако не да се сакријем иза најближег дрвета?

Дакле, сад је крокодил претендовао на назив краља цунгле. Сагласио сам се с тим.

— Крокодил није господар чак ни у сопственој средини, води, — одговори на то Лонгома. — Он се боји нилског коња, који, ако само хоће, може својом зубатом чељусту да прегризе сваки замац.

Поново је око огња завладала тишина.

— Лонгома! — стадох ја да га преклињем. — Не доводи ме више у заблуду. Остао је још само тембу — силни слон. Он је господар цунгле! Од његовог трубења леде се крв у жилама и најсмелијих ловача. Зар није он и тебе претворио у беспомоћно детење које је, вичући „мама“, бежало испред те живе планине?

Мрава се сви боје

Говорио сам с таквим узбуђењем да су се слушаоци најезжали. Али, Лонгома, поштовани мало, одговори:

— Ах, господине! Опет се вараш. Зар Лонгома није трчао испред слона да би га домаћно теби на нишан?

Опет сам се нашао у незавидном положају. Случај на који се мој помоћник позивао догодио се недавно и био је толико узбудљив да су га се сви добро сећали.

Огроман слон, рањен, јурио је према реци. Вероватно би се склонио у шипраже да није било Лонгоме. Оштрим, борбеним крицима толико је разјарио чина да се овај окренуо и пошао право на ловца. Ризик коме се Лонгома изложио граничио се с безумљем. Примамито је слона право мени пред пушку и ја сам успео да опалим тек у последњем

ПАСТИРИ У ЧАМЦУ

Ирваси су одлични пливачи, као што се види и на овој слици. Група ирваса препливала је један залив у Норвешкој. На крају стада налази се и један бео ирвас. У том призору уживају и њихови „чобани“, који иза њих плоче у чамцу.

тренутку: разјарена животиња готово га је била стигла.

— Ипак си ми онда спасао живот, — додаде Лонгома смешећи се. — А пошто сам не можеш да одгонетнеш, рећи ћу ти ја ко је краљ цунгле. Њега се чак и слон боји, много више него твојих метака. Он се увуче слону у сурлу и тако га гризе да из безумљена животиња почиње њоме бесно да удара по дрвећу и наноси себи смртне ране. Једанпут си и сам причао да су твог омиљеног ушатаг макија (маки је животиња из групе подумајмуна), док је спавао у кавезу, прождерали знафу. Кавез је стајао баш на месту куда је водио њихов ноћни пут. Па и ти сам, господине славни ловче, зар ниси скакао и играо, као поглавица племена Авемба, кад је пук знафу, мрва путника, напао на наш логор? Тај мали мрав, кога се боје све звери, кога се бојиш и ти сам — он је краљ цунгле!

ТЕК ТАДА СЕ ПЛУТОН СЕТИО МИКИЈЕВИХ УПУТСТАВА! ЗАВИПОЗНАЈ СЕ С ТАЧКАСТИМ ПРИЈАТЕЉИМА, ПЛУТОНЕ! И ДОВЕДИ ИХ К МЕНИ!

И КРЕНУО ЈЕ ДА НАЂЕ ТАЧКАСТЕ ПРИЈАТЕЉЕ!

АЛИ ЈЕ ЗАСТАО КАД ЈЕ СПАЗИО ЈЕДНОГ КОЈИ ЈЕ БИО САВ ПОСУТ ТАЧКАМА!

ПЛУТОН ЈЕ БИО СИГУРАН ДА БИ СЕ МИКИ ОВОМЕ НАРОЧИТО РАДОВАО... И ПРИШАО ЈЕ ДА СЕ С ЊИМ УПОЗНА.

АЛИ ЈЕ БРЗО СХВАТИО ДА ЈЕ ГРАНО ПОГРЕШИО! ОВА ГУЖВА ОД ТАЧКАКА БИЛА ЈЕ УСТВАРИ НАЂВЕКА И НАЈОПАСНИЈА „МАЧКА“

ААА!

АВ!

АВ!

АВ!

АХ!

АХ!

АХ!

НАСТАВИТЕ СЕ

Мрави кројачи

У тропским пределима, нарочито у неким областима Обале Слонове Кости и на Малајским Острвима, живе мрави-предци. На ту њихову особину тек је недавно обраћена пажња, а дотле се о њима говорило само као о пројдрљивим инсектима који не само прождиру лишће кафе, већ су опасни и за људе. Они нападају раднике на плантажама, убој им је дубок, а кап отрова који убригају изазива јак бол.

У последње време научници се све више интересују за ове мраве због њиховог „талента“ да поред предења и кроје. Њихова гнезда начињена су од лишћа кафе, нарочито или неког другог шибља, које они довлаче на једно место, састављају га и прошивају финим нитима свиле. Поступак је необично занимљив и досад се не зна да постоји ништа слично у свету инсеката и птица. Ево како они то раде.

Једна група мравца-радика пореба се између два листа. Пошто на тај начин начине живи ѕид, закаче се ногама за ивицу једног листа, док други угризу. Потом вуку предњи лист ка задњем све док их не споје. У том тренутку

ФОТОГРАФИЈА ТОПЛОТЕ

У једном њујоршком индустријском предузећу конструисан је апарат који фотографисе предмете хватајући не светлосне зраке, већ топлотне таласе које ти предмети испуштају. На овај начин могућно је сазнати тачну температуру „фотографисаног“ предмета. На основу овакве фотографије може се, на пример, израчунати разлика у температури између крвних судова и коже која их покрива. Познато је да сваки предмет изнад апсолутне нуле (минус 273 степена) испушта такозване инфрацрвене зраке. Баш ти зраци утичу на филмску пантљику овог новог апарата.

ОВА НЕОБИЧНА ГЛАВА

... припада једној гусеници. Уствари, слика не претставља главу, већ леђа гусенице са украсима који личе на очи. Праве очи налазе се на пред-

њој страни и има их пет парова. Оне су толико ситне и слабе да се гусеница, да би дошла до хране, више служи својим њухом но чулом вида.

РЕТКА АТРАКЦИЈА

Један кухињски креденац из Катоа, у Француској, постао је атракција војног музеја у Лондону после Првог светског рата. Готово четири године за време рата један британски војник крио се у њему. Занимљиво је да су Немци кућу често претраживали, али је Енглец преко дана седео згрчен у свом скровишту, а тек увече излазио да испружи ноге и добије храну.

ФЕР БОРБА

Мунгос убија змије у сасвим „часној борби“: захваљујући својој окретности и брзини, он савлада жртву пре него што она успе да га уједе. Утврђено је да овај највећи непријатељ змија уствари није имун на змијски отров.

С ПЕТ ВЕКНИЦА У АМЕРИКУ

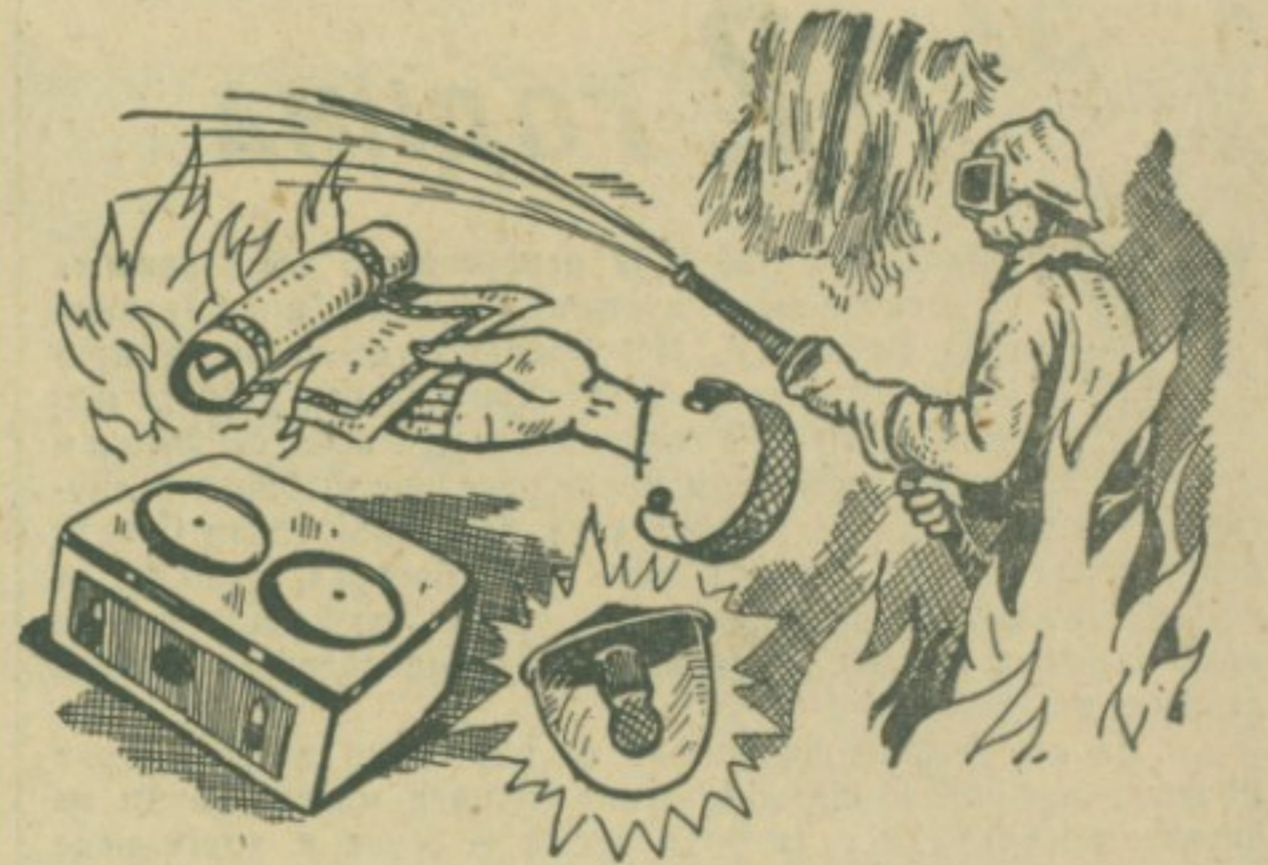
Пошто је својим тајанственим нестанком родитеље бацно у највећу бригу, четрнаестогодишњи Филип Левандије, из Сен-Жермен-ан-Леа, градића недалеко од Париза, приспео је у Бостон као слепи путник једним америчким теретњаком на који се кришом укрио у Авру.

Млади гимназист тврди да се на бекство одлучио после једног неправедног поступка свога професора хемије. Међутим, вероватније је да су га на ово навели авантуристички романи које је гутао и младалачка жеља да упозна свет.

Пошто је из банке са штедне књижице подигао 17.000 франака, Левандије је у Авру купио пет векница, увукао се у брод и сакрио у једном чамцу за спасавање. Пронашли су га два дана касније, за време вежбе спасавања на пучини. Његова случајна сличност са сином неког поморског капетана кога су сви волели учинила је да га посада лепо прими. Дечак је могао да се слободно креће по броду, па је чак добио и морнарско одело. Што је још необичније, кад су га у Бостону предали француском конзулу, овај је пред младим бегунцем, сасвим неочекивано и за њега самог, изјавио:

— Радујем се што видим да млади Французи нису изгубили смисао за авантуре и смеле подвиге.

Млади Филип Левандије враћен је својим родитељима у Француску, првим бродом.

Бесмртно влакно

Од животиња добијамо кострет и вулну. Инсекти нам преузимају. Биљни свет нас снабдева ланом, кудељом и памуком. Ни свет минерала не заостаје у томе, јер у њему налазимо једну чврсту ствар која се цепа на влакна танка као власи човеје косе. То је азбест, „чудесни“ минерал који је у историји играо знатну улогу.

Још у време старе кинеске и египатске цивилизације, од влакана азбеста ткано је платно. Стари Римљани правили су од њега стољачке и прекриваче. „Линум вивум“, звали су га они — бесмртно платно. Императори и најистакнутији вели-

каши, каже Плиније, спаљивани су замотани у покрове од азбеста, да се њихов пепео не би измешао с пепелом дрвета. Азбеста — вечни пламен, називао га је Плутарх због тога што су лампе у старим храмовима имале фитиље од азбеста који су давали „вечни пламен“, а сами нису сагоревали. У златној светиљци богиње Атине био је фитиљ од азбеста. Свеетле фитиљке које су носиле римске весталке такође су имале азбестне стењаче. Зна се да је аустријски владар Карло V имао стољачак од азбеста који је, на запрепашћење својих гостију, после обода бацао у ватру, да би га затим извадио из ње — неопштећеног.

Велики путник Марко Поло „открио“ је азбест у великом татарском царству и научно како се прерађује азбестна руда. Патујући кроз јужне делове Сибира, он је скупљао руду, сушио је, тучао, отстрањивао нечистоћу из ње, а затим је добијена влакна испредао у дебље нити. О његовом начину прераде азбеста није, нажалост, ништа детаљније познато.

После Марка Пола азбест као да је пао у заборав и неколико векова о њему се ништа није чуло. „Васкрсење“ је доживео тек 1676 године, кад је неки кијевски трговац приказивао по градовима своју чудну марилицу од „саламандерове вуне“, како је говорио, коју, кад се задрља, није требало прати, већ је само бацити у ватру да прљавиштина изгори, а онда је извадити неопштећену и — чисту. Године 1679 у Бечу је излаган, као право чудо, један салвет од азбеста који је био својина Фердинанда III.

Нешто касније, у првој половини 18 века, азбест је био откривен на Уралу. Копање азбеста и његова прерада почели су већ за владе Петра Великог. То је био почетак азбестовог „освајачког похода“, који још траје, јер азбест сваки даном постаје у многим индустријским гранама све више тражена сировина.

ПЕРИ

ПРЕМА ПРИЧИ ФЕЛИКСА САЛТЕНА АУТОРА „Балдија“

ВЕЛЕ ЗИМЕ ПЕРИ ЈЕ СПАВАЛА... БУДИЛА СЕ ДА БИ ЈЕЛА... И ОПЕТ СПАВАЛА.

ПОНЕКАД ЈЕ САЊАЛА ДА СЕ ЈУРИ С ПОРОМ ПО ДРВЕЊУ.

ПОРО СПАВА И САЊА...

ЗИМА ЈЕ ПРОШЛА... И ПРОЛЕТЕ ЈЕ ОПЕТ ДОШЛО У „СРЦЕ ДИВАЊИНЕ“...

ОД СВИХ ГОДИШЊИХ ДОБА, ОВО ЈЕ НАЈЛЕПШЕ И НАСРЕЋНИЈЕ...

... ЈЕР ТО ЈЕ ДОБА СУСРЕТА.

ТАКО СЕ И ПЕРИ ЈЕДНОГ ВЕДРОГ ПРОЛЕЊНОГ ЈУТРА ПРОБУДИЛА С НОВИМ ОСЕЋАЊЕМ.

БАРЈЕРА ИЗМЕЂУ ЊЕВ И ПОРОА КАО ДА ЈЕ НЕСТАЛА...

ИСТО ТО ОСЕЋА И ПОРО... И ОН ИЗРАЖАВА ТО СВОЈЕ ОСЕЋАЊЕ ПОЗИВОМ У КОЈИ ЈЕ УЛО СВУ СВОЈУ НЕЖНОСТ.

ПЕРИ ЈЕ ТО ЈАСНО ОСЕТИЛА...

НАСТАВИТЕ СЕ

НИЈЕ ЗБОГ КРАТКОВИДОСТИ

Свашта има у свету, па и коња који носе наочари. Најме, фармери у Тексасу став-

љају својим коњима неку врсту затворених „наочара“. Оне не помажу коњима да боље виде, већ им штите очи од ветра, инсеката и прашине.

» ПУТОВАО « А НИЈЕ НИ МАКАО С МЕСТА

зила из Фареловог организма прикупљали и пречишћавали нарочити апарати. Испробана је и једна алга, да би се виде-ло колика је њена моћ упијања угљендиоксида и испуштања кисеоника. Јер, проблем дисања у васионским бродовима је од прворазредне важности, од чијег решења зависи могућност предузимања летова на небеска тела ван нашег сунча-ног система.

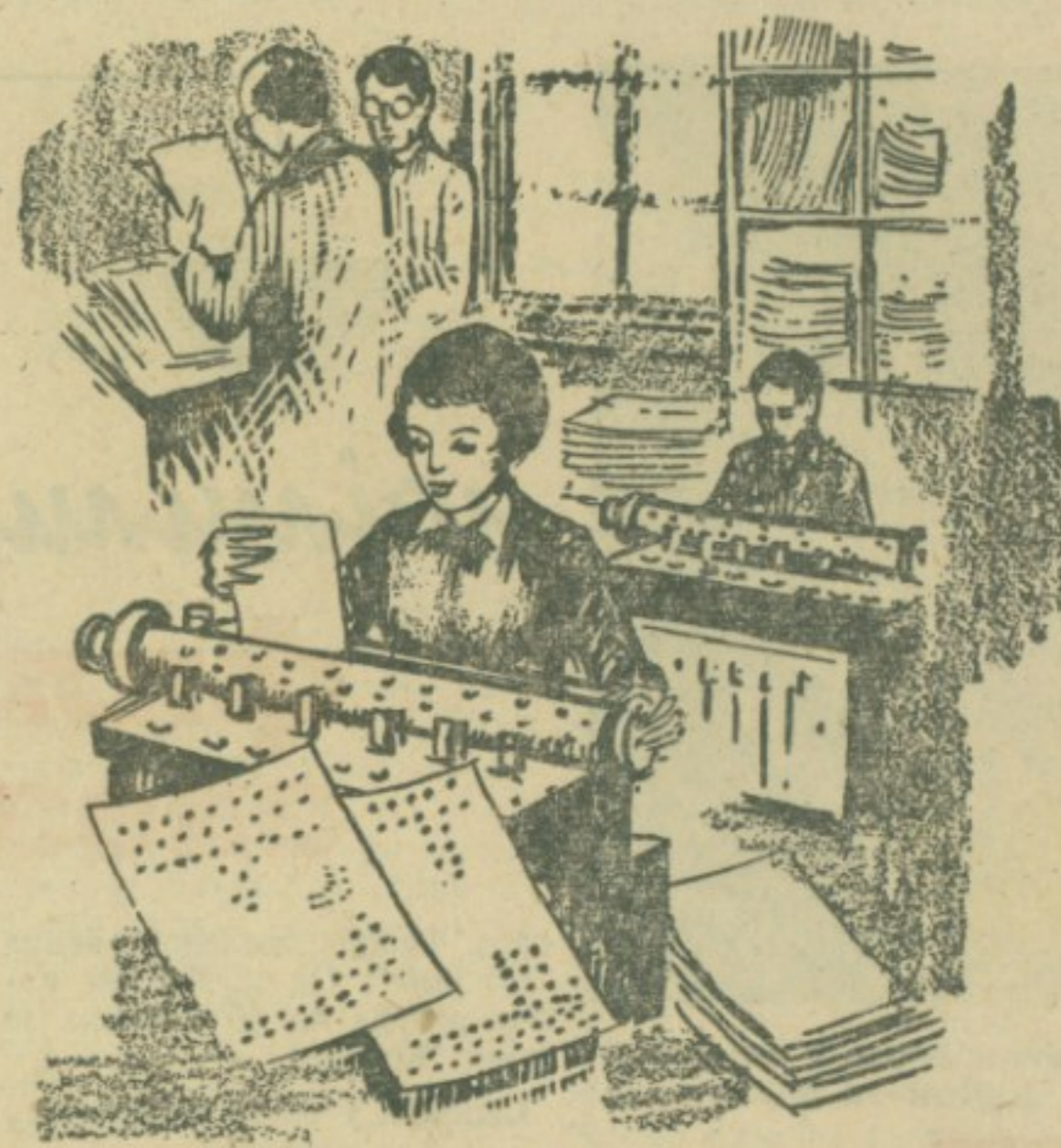
Да би му било што удобни-је, Фарел је у својој кабини имао леп, удобан душек, али шта то вреди кад у оној тескоби није могао честито да испружи ноге. Он је имао и малу електричну пећ да би могао да подгреје храну, као и звучник који му је по жељи емитовао музику. Да би му време лакше пролазило, путник је са собом могао понети и две књиге. Можда је мало чудно да је Фарел за ову прилику изабрао један приручник за књи-говеће и енглеску граматику!

Није потребно наглашавати да је кабина била крцата раз-

ним справама и инструментима који су имали да из минута у минут региструју човеково стање и саопштавају га окуп-љеним научницима. Један тел-евизијски апарат будно је пра-тио сваки Фарелов покрет. Научници су могли и директно да гледају „затвореника“ зах-ваљујући нарочитом стаклу провидном само са спољне стране.

Као што је у почетку рече-но, Фарел није био „изгубио“ тежину. Због тога ће у укуп-ном резултату овог опита не-достајати извесна физиолошка мерења о ефектима продуже-ног одсуства теже. Но, таква су мерења већ извршена раз-ним другим методама: прили-ком летова брзих авиона, кад је на оштрим заокретима при-времено престајало дејство Земљине теже, затим избаци-вањем животиња у ракетама на велике висине, итд. На ос-нову свега тога, стручњаци мисле да људски организам може прилично лако да под-несе ово стање.

Што се тиче опасности од космичких зракова, којима Фарел, наравно, није био изложен, два совјетска спутника доказа-ла су да њихова јачина, бар што се тиче простора око Зем-ље, није таква да би озбиљни-је угрозила човека. Опит у Сан Антонију стога је више имао за циљ да мери психоло-шке него физичке реакције посматраног субјекта.

ХОЛЕРИТ МАШИНА У СЛУЖБИ МЕДИЦИНЕ

Науци је потребно све-дше рационализаторских изума. У овом чланку го-вори се о премошћување које проналазач модер-них рачунских машина пружа лекару и меди-цинској науци.

Данас, кад се време много-цени, смешно је да млади ле-кари или помоћно особље гу-бе драгоцене часове уписују-ћи у болесничке листе узрост, пол, занимање болесника, пре-лежане болести и многе друге појединости. Убацивањем кар-тона, којим се за делић се-кунда укључују безбројни та-нани водови на тастеру апар-ата, све се те појединости мо-гу кудикамо брже и боље у-писати. Од нарочите важности је то што се касније за један трен може добити и искори-стити сваки појединачни по-датак.

Апарати боље рачунају

Данас многе велике болнице у милионским градовима бе-леже битне податке историје болести на оваквим перфори-раним картонима, који су ра-није служили само за обра-чунавање у администрацији техничких предузећа. У Немач-кој је тај метод примењиван прво у главној архиви војног санитета.

Од изванредног значаја су резултати постигнути холерит-машинама не само на меди-цинском, већ и на социоло-шком пољу. На тај начин је, на пример, установљена следе-ћа занимљива чињеница: де-војчица у чијој је родитељској кући у току прве четири го-дине живота поред мајке и оца живела још и нека друга особа која је суделовала у њеном васпитавању разболела се доцније од прилике у же-луду, док су деца која су расли у сличним приликама у зрелим годинама патили од хроничне неуралгије.

Овај метод има великог зна-чаја и у превентивној медици-ни и епидемиологији. Можда би се већ данас решило и пи-тање рака кад би се — помо-ћу заједнички установљених исцрпних картона — испити-вало ово обољење у вези с најразличитијим спољним ути-цајима, хемиским и професи-оналним, околностима и другим могућим узроцима.

Чак и деца парализа би се можда могла објаснити помо-ћу података добијених захва-љујући холерит-машини. За-што се мора рачунати са ско-рим избијањем епидемије ако је међу одређеним бројем ста-новника једног насеља број обољења прешао одређену границу? Или, зашто се талас епидемије увек аутоматски повећава кад смртност одојча-ди опада? Такви научно-меди-цински проблеми могу се запазити и можда решити баш помоћу статистичких података што их пружа електронска рачунска машина.

СТОПАМА АЛБЕРТА ШВАЈЦЕРА

Пре десет година, Вилијам Лаример Мелон, наследник једног од највећих богатстава у Сједињеним Америчким Државама, изненада је одлучио у својој 37 години да напусти веома уносне послове и да се упише на медицину. Пошто је завршио студије и обавио потребну праксу, доктор Мелон се настанио у једном забаченом месту на Хаитима. Тамо је прошле године отворио болницу и назвао је „Алберт Швај-цер“, по имену човека који га је инспирисао да тако из основа измени свој живот.

Прво „путовање“ на Месец и натраг потпуно је успело. После седам дана проведених у својој тесној кабини, изишао је на свеж ваздух, у-моран али расположен, 23-го-дишњи припадник америчког ваздухопловства Доналд Фа-рел. Он се, додуше, није ма-као са Земље, његов „васион-ски брод“ није се померио чак ни за милиметар, па ипак је преживео све оно чему ће, ка-ко се сматра, бити изложени први васионски путници. Све — изузев што му нису биле украшене благодети Земљине теже којих ће се селенити мо-рати да одрекну.

Фарел је одређен за овај те-жак опит после брижљивих о-дабирања, јер је физичко и психичко стање „васионског путника“ морало бити у свему нормално. Занимљиво је, ме-ђутим, да у своје време, и по-ред жарке жеље, Фарел није могао постати пилот: одбијен је због алергије на извесне ма-терије. Сада је ипак, мада у другом виду, остварио овај свој сан.

Челична, херметички затво-рена кабина — висока један метар, дуга метар и по и ши-рока нешто више од пола метра — у којој је Фарел провео се-дам дана и ноћи садржавала је све што је потребно за живот једног људског бића. Ту је било довољно хране, али само кон-

центрисане, како би заузимала што мање места. Резерве вазду-ха биле су мале, тако да је он удисао такорећи један исти ваз-дух који се стално пречишћа-вао. Пошто ће за будуће васи-онске путнике вода бити права драгоценост, није се ни приликом овог опита могло до-пустити да иједна кап оде у-лудо. Чак су и ону воду која је дисањем и знојењем изла-

WALT DISNEY ОД ИКАРА ДО РАКЕТЕ

Нове ојрује за аутомобиле

Један амерички стручњак изнео је занимљив предлог у погледу конструкције опруга на аутомобилима, а нарочито на великим аутобусима и те-ретним тракторима. Он сматра да се досадашње опруге од челика могу заменити неком врстом кеса с компримираним ваздухом. Кола снабдевана о-ваквим опругама имала би, по његовом мишљењу, више пред-ности. Пре свега, тежина би-им била знатно мања, те би се за толико могао повећати ко-мистан терет, а имала би и много већи товарни простор. Садашња кола су превише из-дигнута, да би било места за челичне опруге. Нова кола би-била без тих некорисних про-стора, јер би имала опруге на четири угла, тако да би шаси-је могла бити знатно нижа. Погодни вентили би према по-треби пуштали да ваздух ула-зи у ове кесе од пластичне ма-терије и да излази из њих, што би подешавао сам возач. Возило би имало један мали компресор који би давао по-ребан ваздух.

ФИНАНСИСКИ САВЕТНИК

ФЕРНАДЕЛ У ФИЛМУ „ЗАКОН ЈЕ ЗАКОН“

најмилијни јоси филмских звезда

ворно на тој претстави. Са три своје турнеје по Америци славна певачица Аделина Пати донела је 1,600.000 франака у злату, што је износило по 12.000 златних франка од претставе.

ВИНА ДОЛОВРИФИДА У ФИЛМУ „КЛЕВ. ЉУБАВ И МАШТА“

рара Филипа изгледају веома „скромна“. Он и Мартин Карол добиће по 40 милиона за филм „Коккар“.

Скромни у свету циновских хонорара

У Италији вредност филмског глумца цени се према његовим пријављеним приходима. Де Сика је пријавио 47 милиона лира, Тото 20 милиона, а Ана Мањани 11 милиона као свој укупни годишњи приход. Ово, међутим, није ништа ново. Откако постоје велики уметници, познати су и њихови велики приходи, а вероватно и тежња да од тога што више за себе задрже, а што мање уступе држави.

Кад је славни француски позоришни уметник Коклен (1841 — 1909) добио од америчког милијардера Вандербилта позив да Молијерове „Смешне прецоше“ игра на његовој јакти, велики уметник је, после завршене претставе, примио чек на 15.000 франака. Један новинар се чак потрудио да израчуна колико је вредео сваки стих који је Коклен изго-

ка од претставе. У Метрополитен-опери, међутим, примала је она по 25.000 златних франака од вечери.

Уговор који је певачица Хортензија Шнајдер склопила са Офенбахом, композитором „Хофманових прича“ и разних оперета популарних у оно време, сматрао се недостижним у Француској. А он јој је давао 2.000 франака месечно. Међутим, петнаест година касније, Сара Бернар пошла је на турнеју по САД са уговором на 5.000 франака од претставе и правом на половину прихода који пређе 15.000 франака од једне вечери. После шест месеци, пошто је путовала специјалним возом и отседала у најбољим хотелима, она се вратила са 800.000 франака, што је била само кап воде у мору њених дугова. Хонорар њеног претходника Фредерика Леметра, једног од највећих француских драмских уметника, за кога је Виктор Иго написао „Борцију“ и „Руј Блаза“, никад није прелазно 200 франака од вечери.

На почетку овог века, славни певач Карузо оборио је све рекорде у висини уметничких хонорара. Његов импресарио исплаћивао му је сваке године милион франака да би се само двапут недељно појавио пред публиком. У слободним часовима Карузо је још стотруко зарађивао. Један милијардер платио му је по 500 франака за сваки минут присуства на једном соареу који је приредио у свом дому. Карузо је под тим гостољубивим кровом провео „свега“ један сат. Иначе, Карузо је био претходник свих певача чији је глас сниман на грамофонске плоче, па и високих хонорара ове врсте.

И кад читалац погледа све ове вртоглаве износе хонорара великих уметника, мора да се запита како један жив човек са својим људским потребама успева да утроши толики новац који му стално притиче. Где је, после свих испуњених жеља и снова, чак и оних најфантастичнијих, и после намрења пореза, новац који они зарађују. До ових података штампа веома тешко долази. Њих славне звезде марљиво прикривају. Међутим, случај младе француске глумице Брижите Бардо, која за сваки свој астрономски хонорар одмах купује ресторане-аутомате, показује да су апетити славних уметника с великим зарадама уврало незајажљиви и да они, готово сви од реда, улажу свој капитал у нова предузећа која ће им га још увећати.

Хонорар новог Каруза

Данашњи Карузо, певач Марио Ланца, тражио је недавно за једно вече у Паризу 5.000 долара. Организатори су пристали, али ипак стрепе да ће он у последњем тренутку одустати — због сувише „скромног“ хонорара.

У нашем веку је тек настајањем Холивуда као филмске метрополе почела и лицитација у зарадама филмских звезда до неслућених висина. Године 1938 штампа је објавила да Ме Вест зарађује 15.000 долара недељно, Грета Гарбо 13.000, Марлена Дитрих 12.000, а Клодета Колбер 11.000 долара, и то се сматрало огромним зарадама. Данас, међутим, догађа се, и то не ретко, да наградe учесника у филму прелазе чак и три четвртине целокупних трошкова. Приходи Френка Синатре пењу се на милијарду и 400 милиона франака годишње. Казино у Лас Вегасу исплаћује му 50.000 долара недељно за певање од пола сата.

КАДАР ИЗ ФИЛМА „ОКО ЗА ОКО“ С КУРЛОМ ЛИРЕНСОМ И ФОЛКО ЛУЛИЈЕМ

Пуксузне виле филмских звезда на Беверли Хилсу у Холивуду или на римској Виа Апији, у париском Шеснаестом кварту или у лондонској околтини, обично пакљиво закључане и високом оградом одвојене од спољног света — да би се спасао мир њихових сопственика од навале обожаваца — широм отварају врата само пред једним посетиоцем, добродошлом у свако доба дана и ноћи. Није то ни свемогућни продуцент спреман да уложи милионе у неки филмски подухват, ни редитељ од чијег талента зависи успех филма — јер обдареност и филмско знање глумца и глумица у овој уметности тек је од другостепеног значаја — нису то ни претставници великих модних кућа, ни масери; нико из оне војске стручњака мобилисане да звезду очува што дуже лепом и младом. Није то чак ни њихов импресарио — рекламни и пословни мозак славе и успеха филмских уметника.

2 минута — 2 милиона

Тај жељено очекивања и увек радо примани гост у домовима звезда филмског неба — то је њихов финансијски саветник за израчунавање дужних пореза држави, односно за избегавање плаћања пуне суме тих обавеза. Стручњак који тако добро познаје законе и уме да примени све могуће заклоњене да своје штићенику уштеди милионе дуговане држави.

„Најлепша мама на свету“ Бина Лолобрифида оставила је журно свог сина да би примио посетиоца. И лице јој се оварило. Осамдесет милиона лира — па то је дивно! Не, није то сума што јој се нуди за рад од неколико недеља на једном филму. Њој би се она учинила смешно мала. То је укупан износ пријављених прихода на који треба да плати порез. А он је, разуме се, знатно мањи од стварних прихода. Додуше, према уговору којим је до априла месеца везана са Ховардом Хјутсом, она вреди „само“ 50 милиона од филма. Али, после тога она већ зна какве ће услове постављати. Можда ће кроз неколико месеци већ доћи и у томе своју ривалку Софију Лорен.

А Софија Лорен добија 150 милиона лира од једног филма и 10 одсто на приход од приказивања својих филмова свуда у свету. Поред главних уговора и астрономских цифара у њима, постоје увек и одредбе које обезбеђују филмском глумцу огромне приходе. Ако је у току три месеца за улогу Наташе у „Рату и мору“ Одри Хелбери примила 115 милиона, она је добијала недељно још и по 175.000 франака „за неопходне трошкове“. Курд Лиргенс, на пример, ако се појави само два минута на филму стаје продуцента близу два милиона франака. И зато филмска предузећа појединих земаља не могу више сама да плаћају толике хонораре, већ се продуценти удружују и чак дозивају у помоћ и ваневропски капитал.

У Француској је највише тражени глумац Фернандел. Он је већ одавно „заузет“ све до 1960 године. „Дон Кихот“ продуцента Мајсла Тода биће његов 118-ти филм, за који ће добити 100 милиона франака.

Упоредена са овим огромним хонораром, примања Же-

Доживљају ТОМАХАВКА И МАЛОГ ДЕНИЈА

ПОСЛЕ НЕКОЛИКО УЗБУДЉИВИХ ТРЕНУТАКА, КАД ЈЕ ЖИВОТИЊА МАЈСТОРСКИМ ЗАМАХОМ ЛАСА БИЛА УХВАЋЕНА... ОВО ЈЕ ПОСЛЕДЊА, ДЕНЕ! ДА ЈЕ ОДВЕДЕМО ДО ВАГОНА-КАВЕЗА ПА ДА СЕ ЧИСТИМО ОДАВДЕ! У ПРАВИ СИ! ОВА ТИШИНА НИКАКО МИ СЕ НЕ СВИЂА!

КАД СУ, НАЗНАД, ОВЕ ЗВЕРИ БИЛЕ УХВАЋЕНЕ, ПОКРЕТНА МЕНАЖЕРИЈА ЈЕ КРЕНУЛА! АЛИ... ТОМАХАВКА! ИНДИЈАНЦИ СУ ОБОРИЛИ ЈЕДНО ДРВО ИЗНАС И ЗАТВОРИЛИ ПУТ! ЗАШТО? МОЖДА НАМ ОПРЕМАЈУ КЛОПКУ!

У ПРАВИ СИ! ПРЕПРЕЦИЛИ СУ ПУТ И ИСПРЕД НАС! У КЛОПЦИ СМО! ИЗГЛЕДА ДА ЂЕМО МОРАТИ ДА ОСТАВИМО КОЛА! ОСТАЛА НАМ ЈЕ САМО ЈЕДНА МОГУЋНОСТ! ИСПРЕГНИ КОЊЕ И ПОСТУПИ ПО МОЈИМ УПУТСТВОМА!

ТРЕНУТАК КАСНИЈЕ, ДЕН ЈЕ ОТВОРИО ВРАТА ВЕЛИКОГ КАВЕЗА УПРЕГАО СИ ГА У ЛАСО! А ШТА ОД? СКАКИ НА КОЛА! ВИДЕМО ШТА ЂЕ БИТИ!

АЈИ! ЧУДНА ЗВЕР ЈУРИША НА НАС БЕШЊА ОД ХИЛАДУ МЕДВЕДА! СПАСАВАЈТЕ СЕ!

УЗ СТРАШНУ ЛОМЉАВУ НОСОРОГ ЈЕ УДАРИО НА ИНДИЈАНСКУ БАРИКАДУ... ЈАХО! ТАКО ЈЕ, МОМЧЕ... А КАД СЕ УМОРИ, ЛАКО ЂЕМО ГА ОПЕТ ЗАТВОРИТИ У КАВЕЗИ!

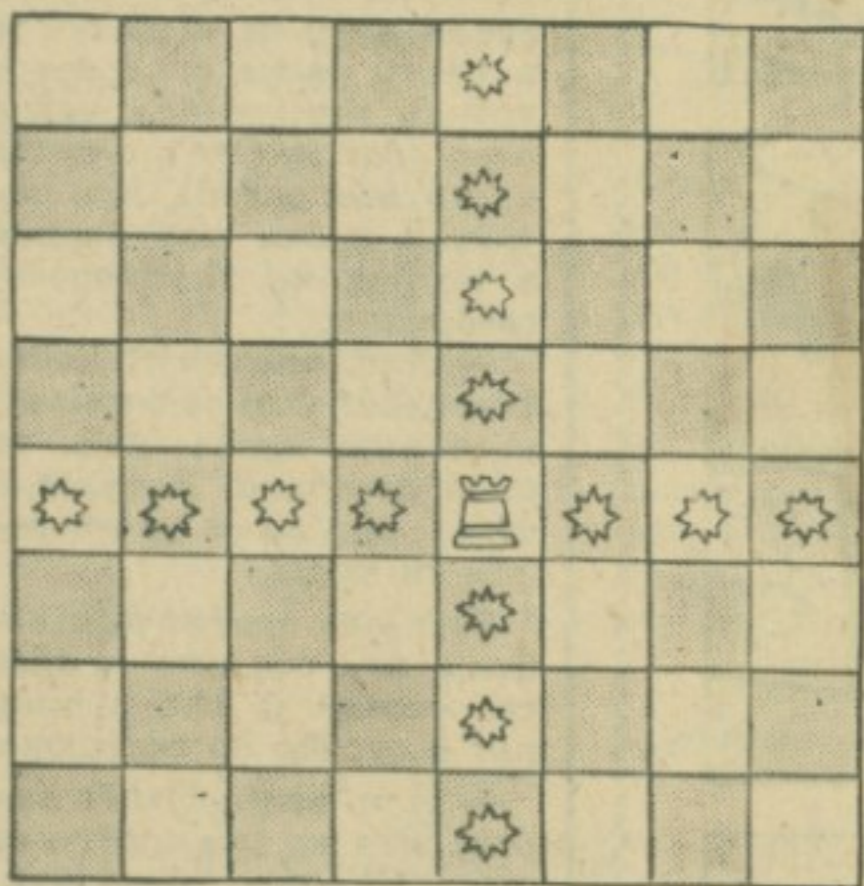
КАСНИЈЕ ТОГ ДАНА, КАД СУ СЕ НАШЛИ ВАН ОПАСНОСТИ... НЕ ЗНАМ КАКО ДА ХВАЛА, СТАРИ! ВАМ ЗАХВАЛИМ, АЛИ, АФРИКОГ ПРИЈАТЕЉИ! МОЈА ЛОВА БИЛО ЂДА ЂЕТЕ ЈЕДНОМ ПОКИ ОД МНОМ У ПРАВИ ЛОВ... У АФРИКУ! НАМ ЈЕ И ОВДЕ САСВИМ ДОВОЉНО! КРАЈ

Учимо шах

V

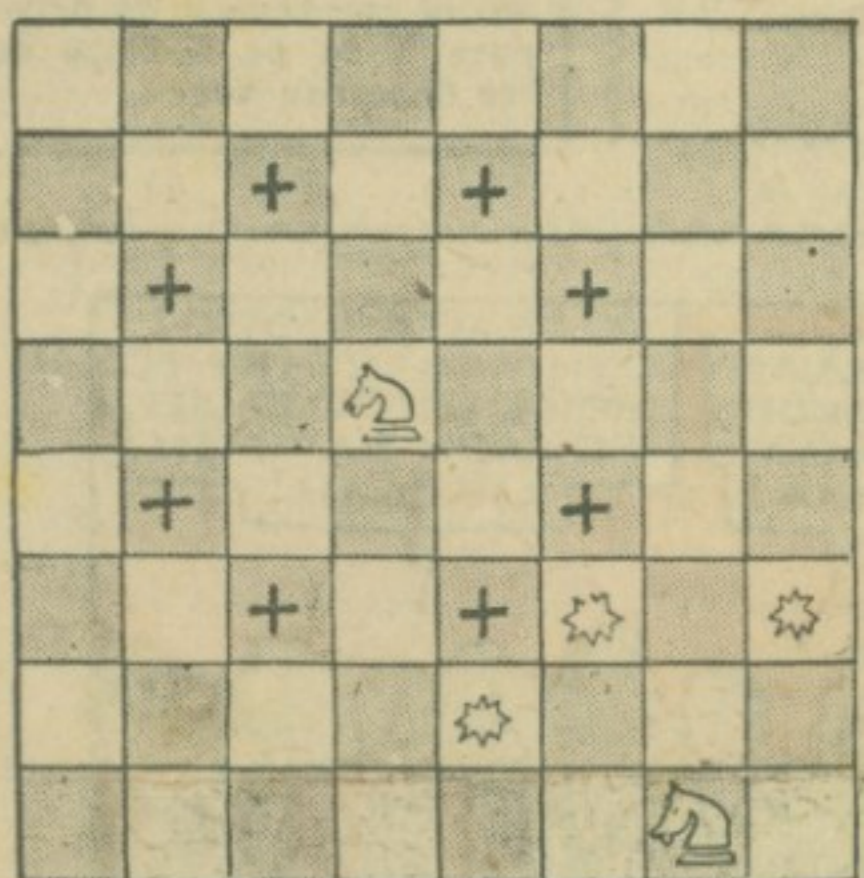
С пешацима смо готови.

Да видимо сада како се крећу топови, оне крупне фигуре које у почетку игре стоје у угловима шаховске плоче као нека утврђења. Сасвим просто: увек право, било да иду водоравно или усправно, напред или назад, лево или десно.

На овом дијаграму означена су звездицама сва поља на која овај топ може да стане. Топ, дакле, не иде никад угоско, као неке друге фигуре, па и сам пешак када носи, нити може да прескаче друге фигуре.

До топова, у почетку игре, стоје скакачи или коњи. Већ сам назив „скакач“ казује вам да је то фигура која скаче. Треба додати да је скакач и једина фигура која може да прескаче друге фигуре, и своје и противничке. Ти скокови имају облик ћириличног слова Г.

Овде видите два бела скакача. Овај у углу, који се налази на свом почетном положају, може да скочи на једно од три поља означена звездицама, а онај други, на пољу д5, може да скочи на једно од осам поља означених знаком плус. Дејство другог скакача, према томе, много је веће од дејства оног скакача у углу шаховске плоче.

Да ли примећујете да скакач са црног поља долази увек на бело, и обратно?

Ако нека противничка фигура, на пример топ, запрети нападом на неку вашу фигуру, ситуација може бити таква да сте ви у могућности да се закљоните неком другом фигуром. Али ако вас противник нападне скакачем, онда нема заклањања. Остаје вам само, ако нападача не можете да однесете, повлачење с нападајућег поља или давање фигуре, већ према томе шта је могуће и шта вам се више исплати.

Било би добро, ради саме вежбе, да нацртате дијаграм и означите поља на која може да скочи скакач ако се налази на пољу ц3. Колико има тих поља?

ЗА СВАКУ ПРИЛИКУ

За потребе канадске војске конструисан је нарочити тип возила, које је погодно за сваку прилику. Оно се с лакоћом креће по снегу и мочварном земљишту, као и по води. Захваљујући гусеницама, возило се без икакве сметње пробија кроз снег, док се на залеђеним површинама претвара у моторне саонице. Ни река ни језеро не представљају за њега препреку: за један трен возило се преобраћа у амфибију. Крећући се по земљи, „бели медвед“ — како је названо ово возило — може да развије брзину од 40 километара на час.

СУНЧАНА ТОПЛОТА У ЛАБОРАТОРИЈИ

Научници из једне америчке лабораторије сада сагоревају хемиске елементе као што су озон, водоник, цијаноген и друге гасове, да би произвели пламенове исте топлоте као што су на површини Сунца. Ови пламенови служеће за испитивање квалитета керамике и других материја отпорних према високом температурама.

„МУЗИЧАР“ БЕЗ ПО МУКЕ

У једној америчкој фабрици за израду музичких инструмената конструисан је мали портابل-хармонијум, који ради на електрични погон. Хармонијум је дуг 70, а широк 25 сантиметара. Тежак је седам килограма. На овом кабинет-пијанину, у чијем се регистру налазе три целе октаве тонова и полутонова, може свако да свира већ после 20 минута праксе — бар тако тврде његови конструктори.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

БЕРИЛИЈУМ — НАЈПОГОДНИЈИ МЕТАЛ ЗА РАКЕТЕ

На основу опита извршених у аеронаутичкој лабораторији у Калифорнији, утврђено је да је од свих метала берилијум најпогоднији за решавање проблема топлоте приликом грађења ракета и да ће таква једна ракета бити у могућности да се поново врати на Земљу а да не сагори. Постоје тешкоће у добијању чистог берилијума, због хемиске сложености његових минерала. Данас се то постиже електролизом из раствора његових соли у флуороводоничној киселини. Производња берилијума је још веома мала, па је то изванредно скуп метал. Зато ће се од њега вероватно правити само предњи део пројектила.

УРЕЂАЈ ЗА ИСПИТИВАЊЕ АВИОНА И РАКЕТА

У једном америчком предузећу конструисан је уређај који омогућује испитивање отпорности авиона и ракета према топлоти. Помоћу лампи са инфрацрвеном светлосћу може се добити температура која одговара разним брзинама авиона и ракета, тако да се све пробе врше искључиво у лабораторији. На овај начин могуће је постићи загревање које одговара брзини шест пута већој од брзине звука.

НОВИ БРЗИ АВИОНИ

Ускоро ће грађани Њујорка бити у могућности да путују у Калифорнију на ручак и да се врате кући за вечеру, иако раздаљина износи око четири хиљаде километара. Засад најбржи авиони прелазе преко америчког континента за осам до десет часова. Новим млазним авионима који ће се појавити идуће јесени ово време може се скратити на половину. Они ће већ после првог мину-

та откако узлете са њујоршког аеродрома бити над Њу Џерсијем, за десет минута изнад Пенсилваније, после једног сата оставиће Чикаго за собом, а за отприлике четири сата стигли ће у Калифорнију. Неки ваздухопловни стручњаци сматрају да ће млазни авиони моћи да замене обичне на свим дужим путничким линијама.

РАДИОАКТИВНОСТ У ПОЉОПРИВРЕДИ

Познато је да је парадајз зрео онда кад шећер не прелази више из биљке у плод. Научници су данас у стању да тачно одреде тај тренутак. Они премазују листе парадајза неком мешавином која садржи радиоактивни угљеник. На тај начин може се пратити кретање шећера кроз биљку.

Према мишљењу једног пољопривредног стручњака, најбоље је парадајз јести отприлике шест дана после прве појаве црвенила.

„ШЕПНИ“ УРЕЂАЈ ЗА ДОБИЈАЊЕ ПИТКЕ ВОДЕ ИЗ МОРА

У САД начињен је још један уређај за отклањање соли из морске воде. Конструктори предвиђају да ће се он ускоро израђивати сериски, јер ће се много тражити. Уређај је малих димензија, а намењен је употреби у домовима, како би становници насеља на морској обали увек имали довољно питке воде. Међутим, за пречишћавање загађене воде не може се употребити. Овај уређај ради потпуно аутоматски и, уз мали утрошак струје, може дати око 1.900 литара воде на дан, што је сасвим довољно за једну породицу. Израђен је на принципу испаравања. Слана вода пролази кроз систем за загревање и ту испарава, а затим се пара кондензује у чисту воду.

РУЖ ЗА УСНЕ — СМЕТЊА ЗА ПРОБИЈАЊЕ „ЗВУЧНОГ ЗИДА“

Американка Рева Кулен, из Денвера, морада је да скине руж са усана пре но што се попела у авион који је требало да лети брзином већом од звука. Зашто? Зато што је установљено да би се и најмање количине масноће у ружу претвориле у пламен кад би дошле у додир са чистим кисеоником.

МАГНЕТИ У АВИОНУ

Да би сви прецизни инструменти једног савременог бомбардера функционисали правилно, у њему се налази преко 200 магнета. У САД се годишње производи преко 50 милиона магнета.

ДУГО ПУТОВАЊЕ

Ако би се све железничке шине у САД наставиле једна на другу и ако би воз пошао с једног краја путујући брзином од једне миље у минути — ноћу и дану без престанка — било би му потребно 280 дана да стигне на други крај ове пруге.

РЕЧНИК ЗА ШАТРОВЦЕ

Најстарији речник са шатровачким и уличним изразима који немају ничег заједничког са књижевним језиком потиче из Средњег века. Овај необични лексикон, који је у то време служио као међународни кодекс међусобног споразумевања и тајне преписке пустолова и допова из целог светла, зложен је сада у Народном музеју у Фрајштату, у Немачкој.

...ми сви теориски знамо колика је милијарда. Али, колика је она уствари, тешко је чак и замислити. Ипак, ево једне илустрације: да је једна особа од почетка наше ере трошила сваког минута по један динар, досад би успела да потроши само око милијарду динара.

...ривал, израз који се употребљава у многим европским језицима и значи супарник, постао је од латинске речи „ривалис“ која је првобитно означавала човека који се с неком другом особом користи водом из исте реке (ривус). А како су такви суседи баш због воде често долазили у сукоб, то је израз „ривалис“ почео да означава једног од супарника, противника.

...идеју за оснивање банака у које би се новац давао на штедњу, први је дао Данијел Дефо, познати енглески књижевник.

БАНКА

...у неким деловима Суматре, уместо путних исправа употребљавају се прстенови нарочитог облика.

...на Исланду и Хебридима могу се срести овце са четири рога. У Јужној А-

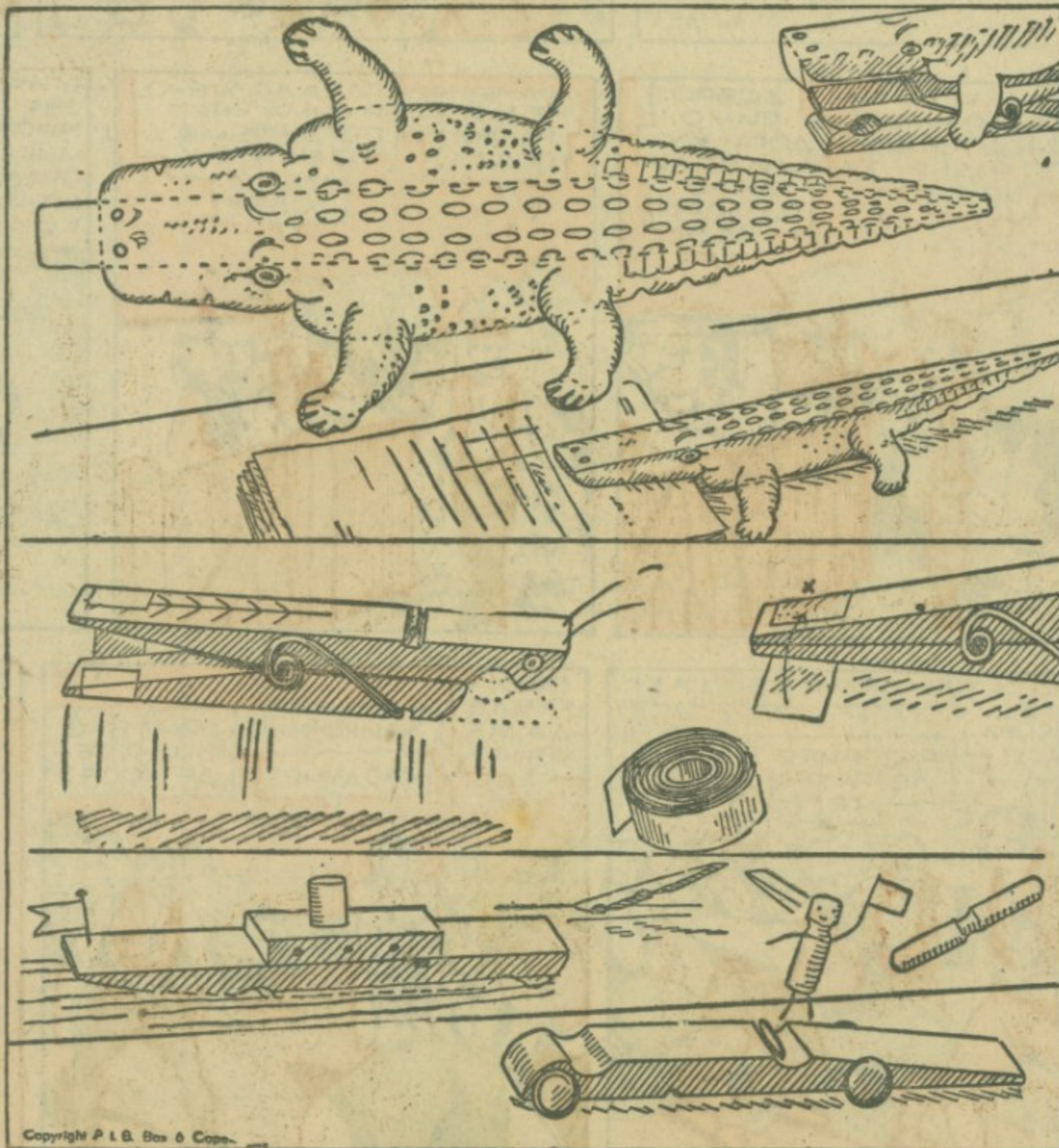
фрици такође живи је једна врста оваца са четири, и то сасвим црна, рога.

...циклон, назив за систем јаких или слабих ветрова који круже око заједничког средишта, потиче од грчке речи циклос — круг. Назив „циклон“ први је употребио енглески научник Пиндигтон, један од првих истраживача јаких атмосферских вихора.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Крокодил од штипаљки за рубље

Copyright P. L. B. Box 6 Corp.

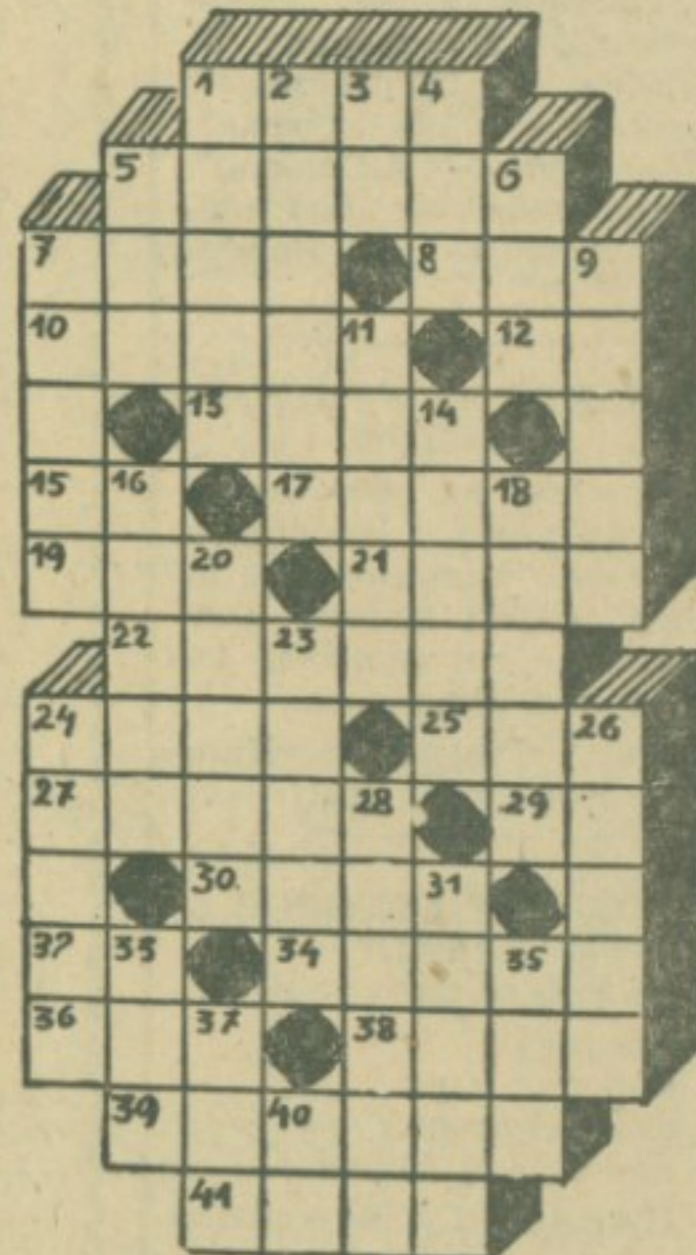
Нацртајте на хартији крокодила или га исечите с неке слике, али тако да не буде ни много дужи ни шири од обичне штипаљке за рубље. Ако сте крокодила сами нацртали, ободите га, а затим

га залепите на картон. Пошто се картон осуши, премажите горњи део штипаљке лепилом и ставите је на полеђини картона, пажљиво притискујући руком. Шане крокодила оборите наниже.

Ако растављене делове штипаљке — изнад којих се налази реп — притискујете прстима, крокодил ће да отвара и затвара своју страшну челу, тако да ће изгледати као жив.

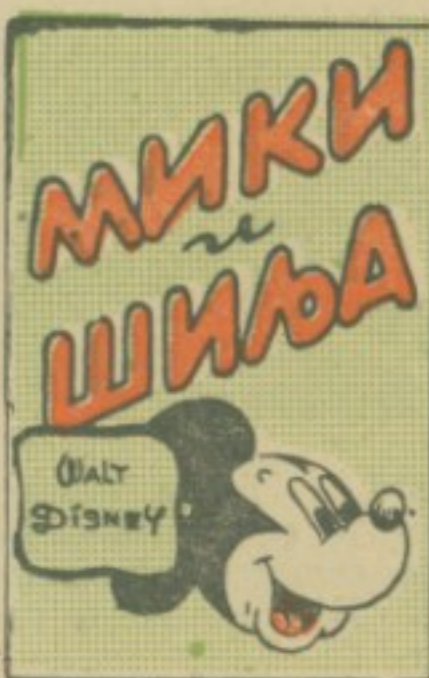

Водоравно: 1) држава у Јужној Америци; 2) предео у горњем току Млаве; 3) превремене; 4) река у Аустрији; 5) народна скупштина у старој Атини; 6) два самогласника; 7) наша река; 8) место у Србији; 9) једна спортска дисциплина; 10) град у Србији; 11) град на реци Конгу; 12) епско-лирска песма; 13) део главе; 14) некадашња турска титула; 15) река у Јужној Африци; 16) јединица за мерење електричног отпора; 17) врста птица сличних шевама; 18) коњ; 19) средњовековни витез; 20) сужање; 21) врста атмосферског талога; 22) вест; 23) наша река. Усправно: 1) роман од Гончарова; 2) територија којом управља емир; 3) грчки слово; 4) сељаци; 5) град у Холандији; 6) узвик; 7) мали амерички медвед; 8) тровање; 9) једнолична животиња; 10) позитивна електрода; 11) један азичи; 12) ступањ у развиту инсекта; 13) место у Босни; 14) део школског прибора; 15) бремене; 16) горки лекови; 17) грчки филозоф; 18) наука о моралу; 19) шаховска фигура; 20) име наше познате пливачице; 21) град у Немачкој; 22) музичка нота.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Тара; 2) Рубенс; 3) Менам; 4) ав; 5) анис; 6) Ава; 7) нос; 8) Онес; 9) А(нтон) А(шкерц); 10) ерата; 11) романи; 12) Рита; 13) лососи; 14) козар; 15) нб; 16) акер; 17) Ада; 18) трн; 19) азил; 20) ру; 21) арија; 22) музичка; 23) Раша. Усправно: 1) Тунис; 2) Абас; 3) Рем; 4) ан; 5) Реноар; 6) савети; 7) мана; 8) Њаса; 9) ананас; 10) оратор; 11) емисар; 12) Орожен; 13) Локрум; 14) Индија; 15) катр; 16) Фала; 17) Азија; 18) ариш; 19) ама; 20) Ур.

НАЈНЕВЕРОВАТНИЈА КРАВА

Шиља излази из кројачке радионице где су му узели меру за ново одело и упути се ка свом аутомобилу паркираном недалеко одатле. Отвара врата на колима и седа, али на једном скочи као опарен и потрчи ка телефонској говорници.

— Ало, полиција! Дођите одмах! Ово је најневероватнија крађа која се икад догодила. У по бела дана неко ми је однео волан са кола!

Затим се вратио аутомобилу, али тек што је опет сео скочио је као и први пут и отрчао до телефона.

— Ало, полиција! Ја сам онај што му је украден волан. Не можете долазити, разјаснио сам ствар. Знате, био сам сео на задње седиште.

СРЕЂАН ЧОВЕК

Хорације: Докторе, нисам ни слутио да имам болесно срце док ми ви то нисте рекли.

Лекар: Збиља? Онда је добро што сте дошли да се прегледате. Замислите, могли сте тако и да остарите а да не сазнате да сте болестан човек.

ЗНАО САМ АЛИ САМ ЗАБОРАВИО... КЊИЖЕВНИЦИ И ЊИХОВА ДЕЛА

Овде ћемо вам дати имена неколицине књижевника и уз њих називе књижевних дела. Да ли је свако дело стављено уз свог аутора? Ако није, исправите.

- Коста Трифковић — Са њало.
  - Љубомир Ненадовић — Два идола
  - Милорад Шапчанин — Избирачица.
  - Вогобој Атанацковић — На Вардари
  - Иво Ђипико — Писма из Швајцарске.
  - Војислав Илић — За кружом
- Ако се нисте сетили, дајемо вам одговор.
- (Трифковић — „Избирачица“; Ненадовић — „Писма из Швајцарске“; Ђипико — „За кружом“; Шапчанин — „Са њало“; Атанацковић — „Два идола“; Илић — „На Вардари“.)

ПЛАНИНЕ С КРАТКИМ ИМЕНОМ

Можете ли, без много размислања, побројати неколико планина које имају сасвим кратка имена? Ако не можете, ми ћемо вас погсетити.

(Цер, Сто, Бич, Дил, Зеџ, Крк, Руј, Хум)

КОЈИ ЈЕ ОДГОВОР ТАЧАН?

ПАРАНАК је: направа народна игра део једрењака планина у Босни

ПАРАНАК је направа од два или више котурова, од којих је један непомичан, а остали су помични. Паранак служи за лакше подизање терета, обично на бродовима и скеглама.

ХАЈДУЦИ СТАНКО

ПО РОМАНУ Ј. ВЕСЕЛИНОВИЋА

